Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК V ЖОВТЕНЬ — 1954 — OCTOBER Ч. 57

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

О. Зуєвський — Із книги "Під знаком Фенікса, поезії 1
П. Одарченко — Олег Зуєвський, біографічно-критична довідка 2
П. Волиняк — "Щоб підтримати честь Канади" ... 4
О. Гай-Головко — Сповідь Золотої Троянди, опов. 5
С. Риндик — Закордонна делегація, повість 11
Ю. Яновський — Порт, поезія 14
А. Любченко — Щоденник 16
Джон Кітс — Осінь, поезія 17
В. Ревуцький — Юрій Шумський 18
О. Вишня — Дика коза 20
В. Кивелюк — Мистець, мистецтво, глядач і критика 22
П. Воронько — Я люблю..., поезія 24
М. Щербак — У Львові, уривок з поеми 25
М. Битинський — Образ свят. Миколи Мокрого 26
О. Лятуринська — Злотчина колисанка, поезія 26

Рецензії. Бібліографія. Нотатки. Листування. Ілюстрації.

У наступному числі читайте: Іван Багряний — Данко Шигимага.

На першій сторінці обкладинки: Гліб Радченко (Монтреаль, Канада) — **Гуцулка.**

До всіх наших передплатників: Не затримуйте відновн передплати. Перевірте Вашу наліпку: поруч з Вашим прізвищем стоїть якесь число, то число журналу, яке у Вас заплачене. Число журналу стоїть на першій сторінці обкладинки між двома лініями, праворуч — під словом "Дні". Це число — 57. Перевірте ж по яке число у Вас заплачено й установіть свій термін віднови передплати.

Коли Ви не можете вчасно відновити, а журнал хочете одержувати, то повідомте — слатимемо в борг.

Редакція

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.00, піврічна: $ 1.75.

США — річна: $3.50 американських, піврічна: $2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. " A "
Toronto. Ontario. Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate, London, W. 11. England

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

S. KRYWOLAP
Box 1586 M
G. P. O. ADELAIDE
South Australia

Передплата в Австралії: річна 1½ фунти.

В Аргентині: "Peremoha"
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

25-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ЕДВАРДА КОЗАКА

Один з найвизначніших наших малярів, провідний майстер карикатури, відомий і поза межами української громади, — Едвард Козак — відзначає 25-річний ювілей своєї творчости. З цього приводу Літературно-мистецький клюб у Детройті 19. 9. ц. р. відбув спеціяльний літературний вечір з доповіддю Якова Гніздовського, з виступами Йосипа Гірняка, Р. Купчинського, Ів. Керницького та інших. Крім того зорганізовано виставку праць Едварда Козака.

Едвард Козак — улюбленець українського громадянства. Можна сміливо сказати, що він неперевершений сьогодні ще майстер карикатури, а поруч з тим і автор цілого ряду великих полотен та графічних творів, редактор і видавець журналу сатири й гумору "Лис Микита". Не диво, що він одержав безліч привітів і побажань. Долучуємо до них і своє побажання Едвардові Козакові ще більших успіхів в ділянці мистецтва, а зокрема в сатирі, якою він вперто й послідовно винищує всяке отруйне зілля, яке глушить наше культурне й політичне життя на еміграції.

Редакція

Нашим представником на Німеччину є:

P. Domtschenko,
(24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103
Baracke 10/6a.

У п. П. Домченка можна набути журнал і всі наші видання. **Редакція**

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.
Говоримо по-українськи
470 College St. — WA 1-3924

"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТНІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ". **Так говорить письменник Волошин**

Якщо хочете пригадати свою батьківську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з української пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: **LO 1196**

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

Олег ЗУЄВСЬКИЙ

З КНИГИ "ПІД ЗНАКОМ ФЕНІКСА"

**
*

Чи не буде знову недомови
Там, де в ніч майнула черга днів?
Бачу, як звелись питально брови
І цвіте ваш погляд при вогні,

Що похмурий захід розгортає
Прапором над полем. Тут межа
Нашої надії з мертвим краєм,
Де шляхи незійдені лежать.

І одну там згадано відраду
Усміхом прудкої черги днів,
Що при палахтінні листопаду
В нашім слові міт їх прояснів.

1948

**
*

Упало каміння біле
На слід, на стежки. Вітрам
Тепер, де квітки горіли,
Відкрився незмірний храм.

Ми входили в пишні арки,
Просити — ніхто не знав.
Над лісом, над мрійним парком
Гостинний здіймався знак.

І ніби комахи кволі,
Що в сяйві красу снують,
В труді, на своєму полі,
Знаходили щасну путь.

І справді, вона у ґротах
Оцих — залягла кругом.
Дивак хай питає, хто ти,
Заснула незбудним сном?

1947

**
*

Замовкли твої щедроти
І дома і там, де ліс.
Твій теплий, твій ніжний дотик
Ми чули, як жолудь ріс.

Тоді на моїй леваді
Пишався густий ромен
І ранком од щастя чадів,
Бо сонце вітав саме.

Отак і в твоїх данинах —
Не ми, а твоя весна.
Відходимо з листом: скинем
Красу, відбуялу в снах.

1947

ХМАРИ

Щодня вони минають наш уділ.
Як перша втрата їм — проміння сміху,
Ціновне в нас. Та завжди брали втіху
З вечірніх тіней, що широкий діл

Являв навколо і тепер весняна
Нестримна ласка квітами гостить,
Аж поки райдуги діждеться вмить
Земля, дощем напоєна відрана.

Коли ж нам шлях настане перейти,
Нового дня зустрівши привітання,
Вони покажуть сонце, як останнє
Увінчання незближної мети.

1949

ТЮЛЬПАНИ

Прадавні кострища в казковій млі
До них підносили єднання,
Не бачили бо зорі на землі
Ще пломінкішого згорання.

Мов ґалеріями, що повні всі
Майстрів молитвенних журбою,
Вони в німій здіймаються красі
Над сном весни і над собою.

І в кожній галяві, мов дно ріки,
З розливом вільної від криги,
Самі святкові стали сторінки
Ніким не збагненої книги,

Що їй міста, від гомону свого
Звертаючи в зелений вирій,
На сіть ґазонів, де цвіте вогонь,
Несуть любов і подив щирий.

1951

**
*

Хто відгонив тебе? Відгонив,
Коли ночі прибій стихав
І в полях незліченні гони
Голубіли росою трав?

Ти була невмолимо дальня
І відходила в рідний край.
Це для тебе у денних спальнях
М'яко слався хмарок розмай

І стояли ромашки в долах,
Наче свічі на дні ріки.
А для нас залишалось коло
Молитов і змагань гірких.

1947

**
*

Замкнену лінію — контур легкий
Так, ніби ясність, плекаєм,
Мабуть, свідомі: дознання руки
Пройде над ввігнутим краєм.

Зляжуть далеко, мов свічі на дні,
Зібрані хвилями зорі —
Щирої правди одвічні вогні
В першім, незайманім творі.

Тож до джерел загороджена путь:
Якби надії не вбити!
Легко повірить, що там його ждуть,
Навіть зневірений митар...

1948

П. ОДАРЧЕНКО

ОЛЕГ ЗУЄВСЬКИЙ

"І там, де простір зорями іскриться,
Я бачу образи, немов у сні."

О. Зуєвський

Олег Йосипович Зуєвський народився 16 лютого 1920 р. в селі Хомутці Миргородського району на Полтавщині. Тут, в родині сільських учителів, пройшли перші одинадцять років його життя. Події, зв'язані з колективізацією та розкуркуленням, гостро зачепили його батьків. Зуєвському довелося виїхати з рідного Хомутця спочатку до Лубень (1932-1934), а пізніше до Мерефи та до Харкова. В 1938 р. Олег Зуєвський закінчив середню школу в Харкові і вступив до Харківського Інституту Журналістики, де й вчився до початку війни 1941 року. Вже з ранніх дитячих років Олег Зуєвський мав особливу пристрасть до книжки. Він із захопленням читав спочатку найвидатніші твори дитячої літератури, а пізніше твори класиків української, російської та інших літератур. Систематична літературна самоосвіта поглиблювалася з кожним роком. В студентські роки Олег Зуєвський виявив велике зацікавлення філософією, особливо німецькою. Але його цікавила не матеріялістична філософія К. Маркса, а навпаки, ідеалістична філософія Шеллінга, Канта, а також Шопенгауера та Ніцше. Естетика цих філософів вирішально відбилася на творчості Олега Зуєвського. Пізніше захоплення творчістю Ґеорге і Рільке для символізму Зуєвського не принесло нічого суттєво нового. Проте ці поети набагато скоротили Зуєвському дорогу до вибраної мети (так свідчить сам поет).

Року 1939 в березневому числі харківського "Літературного Журналу" з'явилася перша друкована поезія О. Зуєвського — вірш "У Кос-Аралі", присвячений Т. Г. Шевченкові. З цього часу впродовж 15 років поезії О. Зуєвського друкуються в різних літературних журналах та в інших періодичних виданнях.

Року 1947 в Мюнхені вийшла перша збірка поезій О. Зуєвського "Золоті ворота". Критика дала високу оцінку поетичної творчости О. Зуєвського. Проф. В. Державин у своїй статті "Відродження символізму" ("Українська Трибуна", 30. XI. 1947, ч. 91 (115), дає високу оцінку поезій О. Зуєвського. "В межах символічного стилю, — пише проф. В. Державин, — О. Зуєвський спромігся подати дикцію свіжу й глибоко своєрідну, що хвилює, мов та переконливо накреслена ним самим "згадка" про речі реальніші за емпіричну реальність життя... Є в аристократичній вишуканості лірики О. Зуєвського щось маркантно правдиве і щире, без найменшої надуманости, а немов глибоко пережите (попри рафіновану своєрідність і евентуальну парадоксальність окремих примхливих образів):

Отут її незайамна хода —
у нерозтлінній розкоші спокою.
Старіє час... А ти її такою
Зустрінеш знов, де провесна й вода.

Малюнком не назвеш її краси,
бо сніг розтанув, а вона — як мрія:
кладе вінок на щедрий сплет коси
і зором воскрешати світ уміє."

У своїй праці "Три роки літературного життя на еміґрації" (Мюнхен, В-во "Академія". 1948) проф. В. Державин особливо відзначає майстерність поетичної лексики О. Зуєвського: "В межах символічного стилю (що далеко ще не сказав свого останнього слова в нашому письменстві) О. Зуєвський спромігся створити лірику вишукану й оригінальну". (26 стор.). Відзначає критик і елеганцію "стислої (подекуди аж до непрозорости) синтакси" поета. (Володимир Державин, "Українська еміграційна література". "Календар-Альманах" на 1948 р., (Мюнхен), стор. 140).

Гр. Шевчук у своїй рецензії на "Золоті ворота" ("Арка", лютий 1948 р., ч. 2 (8), стор. 57-58) дає також позитивну оцінку поезії О. Зуєвського. Відзначаючи в поетичній лексиці О. Зуєвського деякі хиби (зайві церковнослов'янізми та окремі вияви "псевдокрасивости"), Гр. Шевчук проте констатує ріст поета і поступове удосконалення його майстерности. "Можливості розвитку перед Зуєвським розвиваються в напрямі, який можна було б назвати "імпресіонізмом нематеріяльного": деякі поезії його, особливо пізніші, датовані 1947 роком, відходять від алегоризму і припудрованости більшости його творів і справді талановито схоплюють такі мимолітні настрої і душевні стани, що їх, здалося б, словом і не можна схопити — бо воно для цього надто матеріяльне. Це те, що вабило Блока в "Нечаянной радости", що становило суть багатьох маленьких поезій раннього Рільке, що нам видається типовим для японських четвероріршів; але Зуєвський намагається фіксувати настрої і враження ніби ще мимолітніші, ще мінливіші. І коли він оформляє їх образами простими і цьогосвітніми, то в нього виходять речі справді вдалі і цікаві, як от поезія "Дівчина":

Вона спинилася — упала хустка біла.
Чоло зажеврілось, неначе докір чула:
Отам проходила, на галяві заснула,
І біля неї тихо скорбна мати сіла...

Рука голубляча, а він у серці скутий,
Ще їй незнаний, перший — квітам не збагнути,
Хоч би й жалітись їм у розпачі хотіла. —
Вона спинилася — упала хустка біла..."

Нові поезії О. Зуєвського, що з'являються в періодичній пресі, показують великий поступ і зріст поетичної творчости талановитого поета. Одна з поезій, датована 1951 роком, що надрукована в журналі "Ки-

їв", ч. 6, 1951 р. (256 стор.) викликала змістовну статтю Юрія Шереха "Велика стаття про малий вірш" ("Нові Дні", лютий, 1953 р., стор. 16-18). Аналізуючи поезію О. Зуєвського "Цей звід — це дерево...", Юрій Шерех пише: "Вага невеличкого вірша Зуєвського для нашої поезії в тому, що це, скільки знаю, перше в нас адекватне відтворення ТИПУ сучасної поезії Заходу". Юрій Шерех називає цей вірш "чистою або абсолютною поезією". Цілком слушно зазначає критик функцію порушення звичних синтаксичних норм у поезії О. Зуєвського: "читач, почуваючи, що його вибито з синтаксичної інерції, починає шукати втраченої рівноваги в уважнішому вгляді в значення слів. Тим самим у протилежність всякій заумній мові при такому підході до мови роля значення слова не занепадає, а зростає. Вирвані з контексту щоденщини, але поглиблені значеньово, слова щільніше в'яжуться з внутрішнім світом поета і духово спорідненого з даним поетом читача" (17 стор.). Юрій Шерех називає цей стиль флюктуаціонізмом і вказує на приклади його в світовій літературі, зокрема в французькій, англійській та американській поезії. "Принцип флюктуаціонізму, — каже Юрій Шерех, — розкриває перед поезією якнайширші можливості користання найзвичайнішими словами, словами щоденної мови... Цей стиль дає змогу відтворювати невловні стани душі..." (18 стор.).

Дехто з читачів скаржиться, що поезії О. Зуєвського незрозумілі. Але це так здається тільки після першого поверхового читання. Перечитавши вдруге і втретє вірш О. Зуєвського і намагаючися ввійти у внутрішній світ поета, ми переймаємося настроєм поета й тими почуттями, що їх він висловив у своїй поезії. Вже перші слова віршу: "Цей звід — це дерево" викликає в нас образи далекого рідного краю. "Весна неоцвітна", "віконниці з імли", "сторожкі зелені стіни", "рідний дім" переносять нас в далекі рідні місця, і поетові настрої ностальгії доходять до читачевого серця. У О. Зуєвського ми не знайдемо шабльонових патріотичних поезій з їх барабанно-войовничою лексикою, часто беззмістовною і порожньою. Тема України в поезії О. Зуєвського виявлена в зворушливих образах рідної природи, в тонких символах. "Світлий луг і жовтаві ромашки", "старі дуби, де ходить мати, скопує гроби, щоб посадить на них васильки й м'яту", ріка, як дівчина: "у барвистім вінку... ще ж і маком червоним заквітчана", "полохливо розбіглись ниви", "жовто, жовто цвітуть поля" — такі зорові образи рідного краю в поезії О. Зуєвського. Поет схиляється до проліска і серед весняної природи знаходить забуття від жахів людського життя і душевний спокій: "і знову, мов казкою, відлине людський світ, лишаючи, як острах, туп чобіт". Спогади дитинства в рідному краї викликають образи квітів: "Тоді на моїй леваді пишався густий ромен". З великою майстерністю написано поезію "Тюльпани". Останні дві строфи становлять складну синтаксичну конструкцію з додатковими реченнями, відокремленими зворотами:

"І в кожній галяві, мов дно ріки,
З розливом вільної від криги,
Самі святкові стали сторінки
Ніким не збагненої книги,

Що їй міста, від гомору свого
Звертаючи в зелений вирій,
На сіть газонів, де цвіте вогонь,
Несуть любов і подив щирий."

Основний мотив поезії О. Зуєвського — це мотив туги за найповнішим втіленням ідеї добра і краси. Цей мотив, сполучений з мотивами ностальгії, особливо правдиво звучить в такій, напр., поезії:

Хто відгонив тебе? Відгонив,
Коли ночі прибій стихав
І в полях незліченні гони
Голубіли росою трав?

Ти була невмолимо дальня
І відходила в рідний край.
Це для тебе у денних спальнях
М'яко слався хмарок розмай

І стояли ромашки в долах,
Наче свічі на дні ріки.
А для нас залишалось коло
Молитов і змагань гірких.

(1947)

С. Гординський звернув особливу увагу на бездоганність форми "Золотих воріт". Одночасно критик висловив здогад про домінантний вплив на Зуєвського поетики П. Филиповича. Цей здогад не відповідає дійсності, бо О. Зуєвський познайомився з поезією П. Филиповича досить пізно для "Золотих воріт". Ентузіястичні висловлення про творчість О. Зуєвського знаходимо в цікавому есеї І. Костецького "Гостина в печерників".

Відома сучасна німецька поетка Е. Котмаєр переклала ряд поезій О. Зуєвського на німецьку мову. Прихильні згадки про творчість О. Зуєвського зустрічаємо в німецькому журналі "Велт унд Ворт", в польському журналі "Культура", російському журналі "Современник". Проф. Ф. В. Нойман (Тюбінген) у своїй статті про сучасну українську літературу називає О. Зуєвського "файнзінніг".

Така одностайна висока оцінка поетичної творчости О. Зуєвського. Вже рік тому О. Зуєвський приготував до друку нову збірку своїх поезій "Під знаком фенікса". Я. Гніздовський зробив прекрасну обкладинку для неї. Але через незалежні від поета обставини ця збірка і досі не побачила світу.

О. Зуєвський збагатив українську літературу також мистецькими перекладами поетичних творів Рільке, Ґеорґе, а останнім часом творів американської поетки Е. Дікінсон та сонетів В. Шекспіра. Ці переклади відзначаються своїми високими якостями: бездоганною формою і близькістю до оригіналу.

Олег Зуєвський має намір перекласти всі сонети В. Шекспіра і видати їх окремою книжкою. Вже поверхове порівняння перекладів Зуєвського з відомими нам перекладами сонетів Шекспіра на російську мову свідчить про те, що український перекладач незрівняно краще зумів перекласти сонети Шекспіра на українську мову, ніж російський перекладач на російську мову.

Як зразок перекладного мистецтва О. Зуєвського можна навести його переклад 81 сонету В. Шекспіра:

Чи я діждусь надгробок вам складати,
Чи ви мене побачите в труні, —
Згадки про вас не знатимуть затрати,
Коли не стане й сліду по мені.

Віки затерти образ ваш безсилі.
Мене ж, як я піду, обійме тлінь,
Бо я лежатиму в простій могилі,
А ви в очах прийдешніх поколінь.

Мій ніжний вірш вам пам'ятником буде;
Він читачів незнаних ще позве,

І свідчення про вас повторять люди,
Як вимре світ, що в наші дні живе.
В людських устах, де вічний дух не гасне,
Мій твір з'єднав життя вам понадчасне.

У перекладі Маршака початок цього віршу звучить так:

Тебе ль меня придется хоронить,
Иль мне тебя, — не знаю, друг мой милый.

В оригіналі:

Or I shall live your epitaph to make,
Or you survive when I in earth am rotten...[1])

Уже загальний тон Маршакового перекладу з його грайливим "тебе ль меня", "иль мне тебя" зовсім не відповідає поважному тонові Шекспіровського сонету. Так само чужі для Шекспіра всілякі надумані і фіктивні прикраси, всякі "красивости" та додатки, як напр., "друг мой милый". Переклад О. Зуєвського уникає цих хиб. Своїм тоном, лексикою, простотою словника український переклад О. Зуєвського незрівняно ближчий до оригіналу, ніж Маршаків переклад.

Ще більше матеріялу для з'ясування відмінности перекладів Зуєвського і Маршака дає, напр., порівняння перекладів 135 сонета.

В оригіналі:

9. The sea, all water, yet receives rain still
10. And in abundance addeth to his store...

У перекладі О. Зуєвського:

Неначе море незначний ручай
Приймає в себе, до свого роздолля...

У перекладі Маршака:

Как в полноводном вольном океане
Приют находят странники-дожди,...

Тут та сама дешева і непотрібна "красивость": дуже недоречні і зовсім не відповідні оригіналові епітети — "полноводном вольном океане". Нема у Шекспіра й метафоричної прикладки "странники-дожди". О. Зуєвський уникає всіх цих хиб Маршакових перекладів і знаходить в українській мові такі лексичні і стилістичні засоби, якими він вдало віддає мистецькі особливості Шекспірових сонетів.

Цього року минуло 15 років з часу появи в друку першого вірша О. Зуєвського. Ці п'ятнадцять років повні безнастанної і тяжкої боротьби за існування. Жорстока більшовицька дійсність, жахи війни і німецької окупації, тяжка праця на німецьких фабриках та в сільському господарстві, перебування в ДП таборах, переїзд до США і фізична праця на фабриці — всі ці умови впродовж останніх 15 років були надто вже несприятливі для розвитку поетичної творчости О. Зуєвського. Проте і в найтяжчих умовах поет не кидав пера і не переставав працювати над собою, над збагаченням своїх знаннів та поетичного досвіду. Вперта і кропітка праця над перекладами німецьких поетів, а також англійських та американських, постійна літературна самоосвіта і наполеглива праця над своєю мовою та стилем дали позитивні наслідки. За 15 років, перемагаючи всі труднощі і перешкоди, О. Зуєвський невпинно ріс і продовжує далі рости, удосконалюючи свою поетичну техніку і майстерність та збагачуючи свою поезію новими досягненнями.

[1]) Тексти сонетів Шекспіра цитуємо з книжки: The Sonnets of William Shakespeare. New York. The Heritage Press. 1941.

"Щоб підтримати честь Канади..."

Зразковий приклад патріотизму зробила 16-річна торонтонська учениця Марлін Белл, що увечорі 8 вересня скочила в озеро Онтаріо в місті Йонґставн (США) а 9 вересня припливла до Торонта в Канаді, пробувши у воді 20 годин і 55 хвилин, пропливши фактично 45 миль, хоч по прямій лінії від Йонґставну до Торонта 32 милі — вітри й хвилі збивали її з прямого шляху.

Історія цього надзвичайного рекорду така: Дирекція Канадійської виставки в Торонті уклала угоду з американською пливачкою Флоренс Чедвік, яка свого часу перепливла Ляманш, про переплив озера Онтаріо. За це їй мали заплатити десять тисяч долярів, видаючи наперед 2.500 дол. Це обурило канадійських спортовців. Особливо обурились канадійські пловчині Марлін Белл з Торонта та Вінні Роч Лушлер з Сант Томас, Онт. Тому вони обидві вирішили змагатись з американкою Чедвік, хоч дирекція виставки не передбачила ніяких нагород іншим змагунам, очевидно, маючи на увазі не змагання, а звичайний реклямовий трюк, що є поважною хворобою цього континенту. Марлін Белл заявила, що вона пливе тільки, "щоб підтримати честь Канади". Отож, коли Ф. Чедвік у середу ввечорі (8 вересня) прийшла на берег озера, щоб виконати свій контракт, то поруч себе вона мала дві канадійські суперниці.

Американка Флоренс Чедвік пропливла за 5 з половиною годин кільканадцять миль і сіла в човен, бо захворіла. Вінні Роч Лушлер пропливла 18 миль, але її взяли корчі і вона мусіла також вилізти в човен. Залишилась одна Марлін Белл.

Коли дівчина підпливала вже до канадійського берега озера, то дирекція виставки пообіцяла їй дати решту (7.500) від суми, призначеної американці Чедвік. Разом з тим окремі організації й фірми почали зголошувати свої нагороди хоробрій дівчині. Під тиском громадянства дирекція виставки пообіцяла дати Марлін Белл повну суму — 10.0000 дол.

Понад 250.000 осіб зустрічало героїню Канади на виставовій площі, куди вона пливла о 8-й годині вечора 9 вересня.

13 вересня героїню вітало місто Торонто — понад 150.000 осіб вийшло на вулиці міста, не зважаючи на холодний дощовий день. Панна Марлін Белл одержала подарунків (грошима й речами) на суму понад 60.000 дол. На її честь віддано королівський салют — 21 постріл з гармат. Її вітали прем'єр Канади Сан Лоран та онтарійський прем'єр Фрост.

Плавба та всі почесті вкрай стомили молоду героїню — вона втратила 20 фунтів ваги і цілком виснажилась і перебуває тепер під доглядом лікарів. Та це все байдуже, бо, — як казав Ів. Котляревський, —

Любов к отчизні, де героїть,
Там грудь сильніша від гармат,
Там жизнь — алтин, а смерть — копійка,
Там лицар — кожний парубійка,
Козак там чортові не брат!

І справді — звичайна собі молода дівчина, керуючись патріотичними, а не фінансовими, мотивами, зробила надзвичайний подвиг, здобула світовий рекорд, чим прославила й себе і свою країну.

Приклад справді гідний хвали й наслідування.

П. Волиняк

О. ГАЙ-ГОЛОВКО

СПОВІДЬ ЗОЛОТОЇ ТРОЯНДИ

Щаслива путь, у далеч ідучи!
Ю. Яновський

Немов би солодка музика грала у моїх скронях, немов би чувся спів тацюючого сонячного проміння. Г. Еверс

Тринадцятого грудня 1947 року Лондон був окутаний густим туманом. Двоповерхові червоні автобуси й жучкуваті лімузини сунулися вулицями вдень із запаленими фарами. Перехожі на хідниках ішли черепашачою швидкістю. Увечорі, коли туман змішався з сутінками, вуличний рух став зовсім неможливий.

Так само було на Бейсвотері, довжелезній лондонській вулиці, що бігла повз Гайд Парк з Марбл Арч до Ноттінґ Ґейт. Автобуси й лімузини ледве нею повзли, перехожі на хідниках ледве пересувалися. Між перехожими прямував чужинець у сірому пальті й капелюсі, неначе зітканих із туману. Тому він протинав туман упевнено, бо погода якнайкраще сприяла для його безпеки.

Незабаром таємничий перехожий зупинився біля станції Ноттінґ Гілл Ґейт, запалив цигарку і, пильно оглянувшись навколо, став поволі спускатися по Голлянд Парк Авеню. Тут небезпеки вже не було, бо попереду і ззаду себе він не бачив нікого. Тож за кілька хвилин він із спокійним почуттям завернув на Голлянд Парк Ровд і на цій вулиці подзвонив до будинку.

Двері відчинила худорлява й висока сторожиха.

"Вибачте", — сказав він голосом смертельно втомленої людини. — "Чи можу я побачити добродія Малюту? Він удома?"

"Так", — відповіла сторожиха, пильно дивлячись йому в очі, під якими синіли глибокі басамани. — "Він мешкає в сьомій кімнаті, на третьому поверсі. Я проведу вас."

Чужинець усміхнувся й поклав їй у жменю десятишилінґовий банкнот.

"Дякую, але я не буду вас турбувати."

Сторожиха зраділа із щедрости, кілька разів подякувала йому й зійшла до підвалу. Тимчасом гість попрямував сходами нагору. На третьому поверсі спинився, глибше насунув на голову капелюха, утягнув у комір шию й подзвонив. Почувши за дверима кроки, відійшов у темний кут.

Двері відчинив середнього віку і зросту міцнозбудований чолов'яга. Не бачучи нікого, він насупив кошлаті брови і глянув на сходи, а потім у кут.

"Добривечір, Денисе Юхимовичу!" — почув він голос, якого досі не доводилося йому зустрічати. — "Не дивіться так на мене, бо не впізнаєте. А я впізнав вас відразу. Багато чув про вас, ба, навіть кілька разів бачив уві сні. Тому уявив вас так, як стоїте. Але це дрібниця. Я приніс вам листа з України."

У Малюти від припливу крови задзвеніло в вухах. Не зводячи з таємного гостя погляду, він бачив лише його очі, що в напівтемряві горіли, як дві жарини.

"Коли ви принесли мені листа з України, то, звичайно, скажете, хто ви?"

Незнайомий лукаво усміхнувся: "Ви хочете мати все відразу. Скористайте покищо з першого, а на друге прийде час. Візьміть листа!"

Він витягнув з рукава пакет і кинув Малюті.

"Хоча скажіть, земляче, від кого?"

"Не знаю," — відповів сухо незнайомий.

Малюта розірвав пакет, але в напівтемряві не прочитав нічого.

"Пождіть, будь ласка, хвилиночку, я зараз повернуся."

"Можете бути спокійні!"

По хвилині незнайомого земляка вже не було. Малюта глянув із сходів униз і звідти почув, як за незнайомим гримнули двері. Тому Малюта якусь мить постояв у глибокій задумі й поволі попрямував до своєї кімнати. На столі неначе заворушився жмуток паперу. Малюта недбало взяв його і схилив над ним голову.

**
*

"Дорогий Денисе!

Коли ти відкриєш цього листа, то дуже розчаруєшся. Бо він, наперекір твоїй палкій надії, буде не від рідні, а тільки від знайомої дівчини, яку ти колись назвав Золотою Трояндою. Це розчарування я відчуваю може глибше за тебе, хоч ти прокляв мене й пам'ять про мене викинув геть із своєї уяви. Але вибач мені. Оцей перший лист до тебе буде й останній, і після нього ніколи вже, ніколи я не порушу твого спокою. Бо коли ти читатимеш його, то з чорноокої русявки, що її два роки тому ти відбив у своїх очах востаннє, залишиться на осквернёному світі тільки грудка придушеної землі... Тому прочитай оці слова з такою побожністю, з якою я їх пишу до тебе, і тоді землю, що під нею спочине моє холодне тіло, обігріє сонце всім своїм промінням.

З чого починати? Ти, мабуть, не раз відчував, що коли хочеться сказати багато, то не скажеш нічого. А-х! — коли по закінченні війни я вперше побачила тебе й заговорила з тобою, то моє сумне життя раптом розіскрилося й запалало суцільною казкою. Ти ж не забув, що перед тим було зі мною. Усі шляхи, які відкрилися на батьківщину, до мого чудового Херсону, до моєї любої родини, викликали в мене на очах сльози, а в душі одчайдушний крик і муки. Бо, звільнившись від одних ланцюгів, я не хотіла лізти у другі. І тому я опинилася на роздоріжжі. Не знаю, що сталося б тоді зо мною, коли б упору не з'явився ти...

Пригадую, як зараз, ти підійшов до мене і з братерською лагідністю спитав, чого я так замислилась. Я сумно глянула на тебе.

"Тужиш, Золота Трояндо?" — промовив ти пошепки.

"Тужу," — відповіла я. — "І не питай, бо знаєш, чого я тужу."

"Не тужи! Ми не поїдемо додому чекістськими в'язнями, а із звірячою рішучістю продеремося крізь американські загорожі у вільний світ. І на цьому тернистому шляху я вважатиму на тебе, як на своє око, і жоден волосок із твоєї голови не впаде на землю."

Не знаю я, — але оці твої слова засіяли мою душу зерном найбільшої правди, як у дитинстві материні слова про існування Бога. І це було так. У своїй поведінці зо мною — сиротою в чужому світі — ти показав себе справжньою людиною, за якою в наш час так тужить світ...

О, я нічого — навіть найменшої деталі! — не забула з нашого спільного скитання між бар'єрами янгольського демона й демонічного янгола. Я не перелічила б твоїх чеснот навіть тоді, коли б засяяла на цій землі живою вічністю, бо вони виповнили собою не лише секунди, а й мірядні їх частинки. Але не буду про них згадувати, бо вони говорять самі за себе в кожній грудочці землі, до яких торкалися наші ноги. Однак тяжко мені не згадати останніх спільних хвилин, які запалили в мені святий вогонь, щоб незабаром, після моєї душевної катастрофи, погасити його й утопити в непроглядну темряву...

**
*

Ти, мабуть, добре пам'ятаєш, як під час енкаведистського наїзду пощастило врятуватися мені з нашого напівзруйнованого дому. Голій-голісінькій... Бо енкаведист схопив мене за сорочку саме тоді, коли я вискочила з вікна.

Біжучи голісінька садком, я умлівала від страху, щоб не наткнутися на когось із наших неповоротців. У першу чергу — щоб не зустрітися з тобою. Коли в мене здригалися всі піджилки, я раптом почула твій тихий шепіт:

"З тобою все гаразд?"

Я вмирала від сорому.

"Ти не поламала ніг?"

"Ні," — ледве чутно сказала я й заплакала.

"Не плач, Золота Трояндо! А візьми мою сорочку й одягнися."

Стоячи на місці, як укопана, я ледь-ледь повернула до тебе голову. Ти, дивлючись у землю, стояв з простягненою рукою. Який ти був людяний! Боже! В ту хвилину я подумала, що зло зійшло з усього світу, і що він зарожевівся і став безмежним раєм...

Коли я одягнулася, ти ласкаво сказав прямувати за тобою. Ми довго так ішли, і ти відразу не оглянувся, щоб не принизити почуття моєї дівочої гідности. Я відчувала це всією своєю істотою... і дякувала Богові, що моя віра в тебе не похитнулася.

Ти привів мене до якогось байраку, що над ним дихав холодом світанок. Хоч це була літня ніч, але ти знаєш, які літні німецькі ночі. Я під дубом дрижала. Ти якусь мить стояв у задумі. Потім, відійшовши набік, узявся гребти пальцями торішнє сухе листя. Працював з такою запопадливістю, як звір, що намагався врятувати свою дитину від небезпеки. Незабаром під грубим дубом лежала листвяна копичка.

"Подобається тобі ця постіль?" — спитав ти, з гордістю дивлячись на плід своєї благословенної праці.

Я глянула на тебе з глибокою вдячністю.

"Лягай на неї."

Я лягла. Ти почав укривати мене листвяною ковдрою, а потім накладати на неї зелені віти. Коли ти вкривав мене, я думала про тебе і твоє подивугідне ставлення до молоденької із сплячими ще жіночими почуттями дівчини, до якої так горнуться середнього віку чоловіки. Ти ж був у такому віці з неспокійною кров'ю, з палахкотливою пристрастю. Мусів горіти бажанням зачерпнути чистої ласки, особливо тоді, коли дівчина повністю була під твоєю владою. Але ти не виявив цього жодною рискою обличчя, жодним проблиском ув очах. Бо в тобі небесні почуття заглушили земні, а, крім того, ти дивився на мене як на грудочку рідної землі, боючись чимнебудь її осквернити... Що після цього я могла тобі сказати? Коли ти сидів під дубом і задумано дивився в жевріюче небо, моя душа наповнилася одним бажанням, і я сказала тобі про це:

"Якщо твій вибір колись упаде на мене, то я створю тобі таке життя, як жодна інша жінка..."

Я тоді не розуміла цілком, що означали ці слова, бо вони не були плодом мого розуму, а голосом до глибини зворушеного серця дозріваючої дівчини. Але відтоді вони стали змістом мого життя. Коли я висловила їх тобі, ти глянув на мене, здавалося, самою душею, яка немов би сказала: "Дякую, Золота Трояндо. Але поки ти ще дитина, не говори цього." І на твоїх очах заблищали сльози.

Тимчасом світанок запалював на сході смолоскипи, щоб привітати сонце, яке дарувало землі новий день. Кожне Боже створіння радіє новому дневі. І я раділа, але не цьому. Бо лише думка про нього трусила мною. А самий день... Я хотіла, щоб ця слабосила передсвітанкова ніч, яка так запекло опиралася дневі, розтоптала й увігнала його в землю. Але в цій непосильній боротьбі ніч знекровлювалася й відступала. Ми обоє це бачили, і ти сказав:

"Поки не наступив день, я мушу дістати тобі одежу."

"Де?"

"У своєї колишньої господині. Вона живе недалеко звідси, і я скоренько повернуся."

"Іди з Богом."

"Але ти не будеш хвилюватися?"

"Звичайно," — сказала я й сумно всміхнулася.

Ти довго не барився. Проте це було найдовше з усіх чекань у моєму житті. Здавалося, що поки ти повернешся, я постаріюся й укриюся сивиною. Тому твій тихий крок, який хіба що почули тільки птахи, що поглядали на мене з верховіття, загримів у моїх вухах червневим громом. Я підвела голову і з радости мало не скрикнула. Ти живий, ти біля мене...

Я ніколи не забуду, як ти, у коротких баварських штанцях і в піджачку з зеленими полотняними листками, вибачливо сказав: "А це для тебе." І подав мені сорочку, чорну блюзку й чорну рясну спідницю. Але ця бабусина одежа, яку ти з благальним поглядом поклав мені на руку, у той час була джерелом для продовження мого життя.

Я поквапно переодяглася за дубом і з легким подихом підійшла до тебе. Оглядаючи один одного, ми мимохіть усміхнулися. Потім наш усміх перетворився на голосний і щирий сміх. Ми реготали, як діти, що побачили себе у кривому дзеркалі. Реготали крізь сльози, забувши про нашу сумну

дійсність. Коли цей сміх поволі вщух, ти підійшов до мене ближче й узяв мене за руку.

"Цією одежою," — сказав ти, — "ми тимчасово відвертатимемо від себе прокляті очі. А покищо підемо до колишньої господині. Трохи заморимо голод, відпочинемо — і в світ-заочі." Коли ми зробили кілька кроків, ти раптом зупинився. "І на наших порваних дорогах", — прошепотів ти тривожно, — "ти будеш мені молодшою сестрою. А як мине небезпека й ти доростеш, тоді глибше вдумаєшся у зміст слів, які ти сказала в листвяній постелі."

Я не можу передати тобі, що діялося тієї хвилини в моїй душі. Я хотіла впасти й цілувати землю, цю чорну теплу землю, із серця якої дзвонило добро в усі дзвони...

**
*

Ми вийшли з байраку й кущиками та ярками дістались до баверчиного двора. Смаглява з пооораним зморшками обличчям німецька бабуся приязно нас зустріла й запросила до хати. За столом бідкалася своєю самітністю, говорила про безладдя в господарстві й просила нас допомогти їй поставити його на ноги. За це ми жили б у неї, як її діти. Ми не могли зважитись на це, бо тут, недалеко від міста, почували б себе, як на вулкані. Адже ж навколо ширяли червоні шуліки й щохвилини могли на нас упасти. Коли ти отак ділився з нею про наше становище, на подвір'ї раптом загуркотіли автомашини.

"Росіяни! Росіяни!" — зарепетувала бабуся.

Ми схопилися, але втікати було пізно. До хати вскочила озброєна ватага з до млости знайомими обличчями, одежою й військовими відзнаками. Один із срібними пагонами, відомий у всій Баварії майор Уланов, уп'явся в нас рудими очима з масним садистичним блиском.

"Не хвилюйтеся," — сказав він з хижим усмішком, — "бо це погано впливає на органи травлення. Сідайте, будь ласка, і почувайте себе, як удома. З усього видно, що ви не чекали на нас?"

"Чекали, але не тепер," — відповів ти з усмішком, подібним на лезо ножа.

"А ми, бачите, поспішили. Подумали: наші ж громадяни, чужина й тому подібне..."

"Звісно, сталінське піклування..."

"Тихо! Вважай, т-ти! Знайшов собі зазнобушку й задумав сховатися з нею від народної помсти!"

Ти увесь здригнувся і схопився на ноги.

"Від народної помсти? Ти що п'яний! Я до твого народу не належу... А дівчини, якої не знаєш, не суди... Чи ми можемо йти до вашого авта?"

У мене потемніло в очах, і я скрикнула: "Я не піду! Я не поїду додому!"

"Заспокойтеся, сестро," — сказав ти лагідно до мене. — "Ти йдеш зі мною, а про решту ти не турбуйся."

Я здогадалася, що ти надумав урятувати наше життя втечею з табору, і далі опору не чинила. Тимчасом одні енкаведисти кинулися грабувати бабусю, а інші повели нас на подвір'я. На ньому стояв із напнутим брезентом американський джіп і дві лімузини. На джіпі сиділо кілька впольованих неповоротців. Їх стерегли два енкаведисти. Ми також сіли у джіп. На подвір'ї з'явилися енкаведисти з награбованим добром, і авта скаженим погоном вирушили до репатріяційного табору.

Біля воріт обдротованого і скривавленого червоними полотнищами табору стояли в цивільному одягові вартові. Ти кинув на них оком і посміхнувся. Але відразу за воротями енкаведисти нас розлучили, бо тут, як у концентраці, жінки були ізольовані від чоловіків. Ти тільки встиг мені шепнути, що напишеш до мене листа.

Це був останній раз, коли я бачила твої добрі очі. З того часу я носила їх погляд у найглибших сховах своєї душі й незабаром понесу з собою в небуття, хоч ти мене прокляв і з цим прокляттям пішов у світ...

**
*

Другого дня вранці до моєї ізольованої кімнати ввійшов один із вартових. Люто гримнув й похапливо засунув мені в руку зім'ятий папірець. Схопивши тарілку з їжою, до якої я не приторкнулася, мовчки вийшов і зачинив за собою двері. Я відразу збагнула, що це був лист від тебе. Поволі розгорнула своїми ослабленими пальцями й почала читати...

Я завжди вірила у твою здібність. Але те, що я прочитала, перевернуло всі мої сподівання. Ти в бісівських умовах виготував такий плян утечі, якому позаздріли б найдосвідченіші в'язні. Цей плян мали б здійснити самі вартові, з яких макабрична дійсність зробила скажених псів. Але в їхніх шкірах ще жили люди й тому ці вартові згодилися допомогти нам утекти. О третій годині ночі ми мали пройти повз будинки до дротної загорожі і просунутися крізь завчасно зроблену діру. Від неї буол кілька хвилин ходу до міста. Десь за півгодини по нашій утечі вартові зняли б тривогу. Але в той час ми були б далеко звідти у сховищі. Цей плян, безперечно, був чудовий. Але ти запізнився з ним на одну ніч, під час якої я стала живою небіжчицею...

Як душать мене сльози, коли я згадую оце! Я відповіла тобі кількома словами, які завжди горять передо мною, і шматочок паперу з ними віддала тому ж вартовому. Ти, мабуть, добре пам'ятаєш ці останні мої слова, але я хочу їх ще раз пригадати тобі. Отож я написала: "Я їду додому. Іншого виходу не маю. Вибач і прости."

Я глибше зрозуміла зміст оцих слів, коли лист уже мандрував до тебе. Адже ж з ним нитка нашого зв'язку обірвалася назавжди. Я з риданням упала на ліжко й билася, як у білій гарячці, а в цей час ти, — о, це я відчувала всіма фібрами своєї душі! — топтав мого листа, проклинаючи на чім світ стоїть мою зрадливу душу. Ти певно проклинав мене, що я своїм мізерним учинком спробувала врятувати собі нужденне життя; що я вирішила піти до пекла добровільно, щоб пізніше не потягли мене на ланцюзі; що я стала боягузливим кріликом і з страху потяглася в гадючу пащу...

О, ні, мій братіку, мій найдорожчий братіку! — бо ти став мені ним з першої хвилини нашої зустрічі й був ним аж до розлуки, — я відійшла від тебе тому, що перестала бути собою — Золотою Трояндою — і не могла вже виконати того, що сказала тобі в листвяній постелі...

...Моє життя догоряє. Ще кілька годин і воно розстане, як недопалок свічки. Колись і твоє життя догорить. Наші душі зустрінуться й ти довідаєшся про моє земне нещастя. А поки це станеться, я розкажу про нього тобі живому, щоб ти з мене зняв ганьбу і прокльони, якими так тяжко скував мою розтерзану душу. Тоді мені буде легше відійти у другий світ.

Після нашої розлуки я в ізольованій кімнаті поринула в думи про тебе — мій єдиний порятунок, моє щастя. Я не сумнівалася, що твій плян утечі вже готовий і що ти вже взявся здійснювати його. Заглибившись у це, я лише подумала про причину своєї ізоляції, коли внизу почула галас, а потім — за стінами жіночі лементування й одчайдушні крики. Я затаїла подих і не рухалась. Потім зсунулася з ліжка на коліна й почала палко молитися. Але молилася не довго, бо раптом стала лицем до лиця з небезпекою. У відчинених дверях стояв майор Уланов, упившись у мене своїми масними очима.

"Вимолюєшся?" — спитав із глумом.

Я мовчки встала.

"Нагрішила, а тепер вимолюєшся!" — І з гуком зачинив двері. — "Скільки ти мала Фріців?!"

Жаль, образа й обурення стиснули мені горло.

"Я не мала ніяких Фріців! І взагалі... як ви смієте про таке говорити з неповнолітньою дівчиною?"

"Го-го-го! Я зустрічав тут молодших хахлушок, які гуляли з Фріцами. А ти... Погуляла з ними — погуляєш з нами. Чи може тобі не подобаються

У Канаді ми втішаємося свободою релігії

КОЖЕН КАНАДІЄЦЬ МОЖЕ ВИЗНАВАТИ РЕЛІГІЮ, ЯКУ ХОЧЕ: ДО ЦЬОГО НЕ ВТРУЧАЄТЬСЯ АНІ ДЕРЖАВА, АНІ ІНШІ СПІВГРОМАДЯНИ.

СВОБОДА РЕЛІГІЇ Є ОДНИМ З НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРАВ, ЯКИМИ МИ КОРИСТУЄМОСЯ В КАНАДІ. МИ ПОВИННІ БУТИ ЩИРО ВДЯЧНІ ЗА ЦЕЙ БЕЗЦІННИЙ ПРИВІЛЕЙ.

O'Keefe's

O'Keefe's Brewing Company Limited

свої? Задушити б тебе й по всьому. Але я з милосердя подарую тобі життя. Інша це оцінила б, а ти ще й показуеш свою хахлацьку гордість."

Його груди роздувалися й осідали, як ковальський міх, кругле й кирпате обличчя вкривалося червоними плямами. Боже! — як він був далеко від людини, якої зміст і значення втілювалися в тобі. Я з ненависти спалахнула гнівом і вся затремтіла. Це, мабуть, відбилося на моєму обличчі, бо він з ревом кинувся до мене і здер блюзку з сорочкою...

"Ха-ха-ха! Та ти розвеселила б цілий полк! Ну-ну! Не дряпайся!"

Я несамовито заверещала й урізалася йому в плече зубами. Уланов відірвався і скрутивши мені назад руки, зв'язав їх моєю блюзкою й зареготав мені просто в обличчя...

...Мої мрії про тебе й наше щастя розвалилися, як дитяча хатка. Я почала існувати тільки фізично. Там, де цвіли найсвітліші почуття, заклекотіла лава ненависти й помсти. Душа твоєї Золотої Троянди замість ніжности й доброчинности наповнилася їдкою отрутою і прагнула відплатити за муки муками, за смерть смертю. Я вирішила його вбити й після цього піти із світу. Для виконання мого задуму треба було сприятливого моменту, отже, й часу. Щоб здійснити це, я мусіла їхати з ним додому.

Коли я сіяла зерно помсти, Уланов задумливо дивився з відчиненого вікна в темряву ночі.

"Ти знаш, хто я?" — спитав він з виразом страждання. — "Погань! Я навіть не знаю твого імени."

"Це властиве вашому народові," — сказала я з погордою.

Він, як кожен росіянин після катування, піддався сентиментальності й розчуленню.

"Я мав багато твоєї статі," — сказав він, сівши біля мене, — "але такої запашної, свіжої і пружистої не зустрічав ніколи."

Я відштовхнула ногою його від себе, і він зсунувся на підлогу.

"Я люблю тебе!" — сказав він крізь сльози, схопивши мене за коліна. — "Але я хочу, щоб між нами був мир, щоб ти відповідала мені взаємністю. Тоді ти будеш моєю дружиною."

"Подорожньою? Ні, краще накладу на себе руки."

"То ти своєю смертю вб'єш мене. А чого нам замолоду лізти в землю? Навіщо? Я маю певне становище, і ми житимемо, як у казці."

Я мовчала, радіючи, що так легко стелиться дорога до моєї мети.

"Ну, говори!"

Я не обзивалася.

"Значить, мовчання — знак згоди?"

"Але з тією умовою, що разом житимемо, коли розпишемося."

"Гаразд."

"І якщо ти не триматимеш мене в цій клітці."

Він кілька хвилин думав.

"Ні," — сказав він рішуче. — "Тепер я мушу це робити для твоєї безпеки, щоб тебе, часом, не стукнули свої. Тому ти далі будеш під охороною, а з табору виходитимемо разом."

Я не могла не згодитись...

**
*

Я мешкала у своїй кімнаті. Вартові не набридали мені, але й не спускали з мене очей. Уланов час від часу кликав до себе на обід, і на цьому наші зустрічі кінчалися.

Марнуючи отак свої дні, я невпинно думала, яким засобом виконати свій вирок. Отруїти, спочатку подумала я. Але де мені було дістати отруї, коли я не виходила з табору. Тому цей засіб відпав. Ото ж вирішила зарізати його, і з цього часу думала, як і де роздобути ножа.

Одного дня, коли один із енкаведистів покликав під час обіду Уланова на полювання, я ненароком зупинила свій погляд на валізках. Ці валізки так сильно притягли мою увагу, неначе в них була моя доля. Я кинулася до них. Перша була замкнена. Я натиснула на замки у другій, і вона відчинилася.

У цій валізці зверху лежала дбайливо складена чорна шовкова сукня, вкладена дорогими самоцвітами. Я засунула руку глибше й побачили ще дві коштовні сукні. Під ними лежала чудова білизна, кілька пар жіночих черевиків, наповнених золотими перстенями, кульчиками й жіночими та чоловічими годинниками. Під одним черевиком я раптом намацала щось тверде, пласке й холодне. Це був бравнінґ, маленький блискучий, із самоцвітами на держальці. Я натиснула на клапан і з нього випала обіймочка. У ній було шість малесеньких набоїв. Боже! — шість малесеньких набоїв! Тріюмфуючи з цієї знахідки, я вкинула її в пазуху, впорядкувала валізу й подалася до своєї кімнати. У ній бравнінґ засунула в матрац і, щоб від надмірного хвилювання трохи охолонути, лягла на ліжко...

**
*

Десь за дві години Уланов зайшов до мене. Він був не в настрої.

"Сьогодні ввечорі," — сказав він похмуро, — "ми від'їжджаємо з транспортом додому. Я невдоволений."

"Чому?"

"Бо краще бути першим у провінції, ніж другорядним у столиці. Але поїдемо. Ми й там будем не на останньому місці. Отже до біса сум! Сьогодні проведемо наш останній німецький день на лоні природи. Хочеш, — підемо в ліс?"

"Мені однаково," — мало я не скрикнула з радости.

"Ну то гаразд. З цього приводу я візьму дещо для утроби."

Коли він незабаром повернувся з повною течкою, то бравнінґ уже лежав у моєму жакеті в боковій кишені...

**
*

День справді був одним з найкращих червневих днів у тій чужій країні. Теплий, золотий, з бездонним блакитним небом. У такі чудові дні людська душа заглядає в найдальші простори з глибокою подякою Творцеві, що дав їй можливість погостити на цій прекрасній планеті. Але, жадібно впиваючись цими чарами, я думала не про світло, а про вічну імлу. Я — молода дівчина, яка тільки починала розцвітати! Я, — що

могла буйно розцвісти і красуватися пишними пелюстками! Я, — що довго-довго могла буяти й оточити себе гнучкими паростками! Проте все це було не для мене, бо в моїй душі замість світла стояла темрява. У цей, налитий сонцем день, я повинна була знищити того, хто погасив у мені світло, і звільнитися від себе...

З такими думками я наближалася до лісу.

"Чого насупилася?" — спитав убивець моєї душі. — "Такий гарний день, а ти...

"Згадала про родину й дитинство."

"З родиною ти побачишся, а з дитинством — ніколи. Та воно й непотрібне тобі. Ти ж уже дама!..."

У мене з грудей мало не вискочило серце. Але я з великим зусиллям угамувала його, бо ж мені треба було вдавати веселу.

"Не дама, а лише пів," — сказала я і змушено засміялася. — "Але незадовго стану дамою."

"Натурально. В Узбекистані дівчата на дванадцятому році стають дамами. І не сумують. А тобі ось-ось стукне шістнадцятка. Такі, як ти, самі просяться на травицю."

Він нахабно засміявся і притиснув мене до себе. Я з почуттям огиди вислизнула і з гучним сміхом побігла в ліс.

"От бісова баба!" — крикнув Уланов, наздоганяючи мене. — "Гляди лишень, як упіймаю тебе..."

"Ануж!" — сказала я, щоб виснажити його.

Я зручно перебігала від куща до куща, повзла у високій траві від дерева до дерева й, нежданно опинившись у іншому місці, знову вигукувала й тікала. Коротконогий і присадкуватий Уланов не міг нічого зі мною зробити. Так тяглося з півгодини, і він, почервоніли і захеканий, промовив:

"Я — пас! Здаюся."

"Так скоро?"

"Так'.' — він кинув течку собі під ноги й ліг на траву. — "Окропи мене Адамовими краплями."

Я відкрила течку й подала йому пляшку американської горілки й чайну склянку. Тимчасом, як я відкривала консерви, він одним духом вихилив склянку горілки.

"Отже моєму празникові кінець," — сказав він, заклавши руки за голову. — "З цієї нагоди я вирішив провести з тобою час на чистому повітрі. Можливо такий день не скоро підпаде під руку."

"Чому?"

Уланов хитро посміхнувся.

"Дуже просто, моя крале. Тут, в Європі, із вашим братом воювати набагато легше, як удома. Тут ми його ловимо, як пса, і в цьому нам допомагають ковбої. А в Україні, як на фронті."

Горілка розв'язувала йому язика, і він усе вивертав із середини.

"Е-ех! Краще вип'ємо!"

Я налила йому пів шклянки.

"І що ж ви думаєте з нашими людьми робити?"

"Що? Четвертину ми вже послали до неба. Треба буде, — ще четвертину пошлемо. А другу половину здушимо, розчавимо й перемішаємо з собою, як сіно з соломою... Але я забув налити тобі. Га?

"У мене слаба голова."

"Випий, то буде здорова."

Він налив мені пів склянки. Щоб не дратувати його, я пригубилася і склянку поставила на траву.

"Ти — українка?" — спитав він, обнявши мене за шию і притягнувши до себе.

"Авжеж."

"Чиста?"

"Чиста."

"У тобі, значить, тече українська кров. Але в твоїх дітях тектиме лише половина. А у внуках залишиться тільки сумна згадка."

Я обережно витягнула з бокової кишені бравнінг і, стиснувши у правій долоні, ліву руку засунула йому за голову.

"Справді?" — спитала я пошепки.

"Безумовно."

"Ні!" — засміялася я й вистрілила йому в вухо.

Висмикнувши з-під нього руку, схопилася на ноги. Уланов конав. Якусь хвилину я над ним реготала, захоплено дивлючись на його передсмертні муки. Раптом кинулася до нього і з незнаною запеклістю почала його добивати своїми закаблуками. Це викликало в мене почуття насолоди. Я помстилася! Мені вже непотрібне моє життя. Я поволі почала зводити бравнінг до свого чола...

Але, насолоджуючись його муками, я відчула, як у мені подвоїлася жадоба пімсти. Передо мною з'явилися постаті інших збезчещених дівчат, які, ридаючи, благали мене за них помститися. У моєму бравнінгові було ще п'ять куль. Отже, чотири я могла випустити в інші голови, а п'яту залишити собі. Я опустила руку й укинула бравнінг у кишеню.

Тимчасом Уланов сконав. Я відтягла його за ноги в кущ і накрила сухим листям і травою...

***

Ти можеш собі уявити, яке в мене після цього було почуття і як мені легко йшлося до табору. Тепер я думала, як мені відвернути від себе підозру. Адже ж вартові бачили, як ми виходили з табору, тому мусіли в мене запитати про нього. Тож поки й дійшла до табору, у моїй голові був уже готовий плян. І коли один із вартових запитав мене про Уланова, то я відповіла, що він зайшов до американської військової поліції.

"Покликали його?" — спитав вартовий підозріло.

"Ні, зайшов сам. Казав зачекати на нього, але я не дочекалася й пішла."

"Проходь!" — сказав він похмуро й зашепотів до другого.

Радіючи, що так легко вдалося збити його з пантелику, я поволі попрямувала до будинку. У кімнаті бравнінг засунула в матрац і глянула у вікно. На майдані репатріянти із злобним усміхом перекидалися словами. Я відразу здогадалася, про що вони говорили.

Незабаром до моєї кімнати зайшов Медведєв, заступник Уланова. Високий, сухий із гострими рисами на обличчі, що вказувало на його кровожадність і безпощадність.

"Ти знаєш, хто такий Уланов?" — спитав він, як на допиті.

"Начальник репатріяційної комісії," — відповіла я спокійно.

"Ним він був. Я питаю, хто він тепер?"

"Не знаю."

"Твій Уланов — зрадник батьківщини!"

Я схопилася, вдавши обурену.

"Та-ак! Твій Уланов працював агентом в американській розвідці. Сьогодні він засипався і сховався в американській воєнній поліції. Але ти не журися. Тобою заопікуюся я."

Надвечір усі репатріянти говорили вголос про втечу Уланова. Його приятелі вмивали від нього руки. Вони поширили чутку, що викрили його у шпигунстві, але йому вдалося втекти від радянського правосуддя.

На його місці став Медведєв. Він віз до Радянського Союзу полонянку й до неї долучив мене...

**
*

Я дістала добру нагоду для чергової кулі, яку всадила йому в голову в Зальцбурзі. У моєму списку на черзі став третій... Але не буду вдаватися в подробиці, щоб спогадами про цих душогубців і зв'язаними з ними подіями не збільшувати болю свого серця. У кожному разі для втихомирення решти трьох мені треба було аж два довгих роки. Останній вирок я виконала в Москві, у червні цього року. Таємнича їхня смерть викликала сенсацію в усьому СРСР, хоч преса про це мовчала. Найбільше дивувало те, що кожен дістав кулю у праве вухо. Партійці й енкаведисти говорили, що це була справа чужоземної розвідки.

Останні два роки тримали мене при житті кулі, які одна по одній вилітали з револьвера. З п'ятою кулею вилетіла з моєї душі жадоба помсти. У моїй душі стало порожньо, а навколо темно. У цій темряві я лише бачила твою невиразну постать, яка поволі віддалялася від мене. Щоб не втратити її з овиду, я повинна була поспішати...

**
*

Оце і все, що я хотіла сказати тобі у своє виправдання. Я впевнена, що після цього листа ти змінищ думку про дівчину, яка любила тебе понад усе на світі і з цієї любови відійшла з землі...

За годину я віддам цього листа нашому доброму землякому, який згодився розшукати тебе у хвилях світу і доручити тобі. Потім повернуся до своєї кімнати і сплету вінок із пелюсток твоєї душі, який символізуватиме замкнене коло моїх думок про тебе. З ним я полечу в небуття. А покищо прощай... Прощай!

Твоя навіки Золота Троянда."

**
*

Над останнім листком Денис Малюта не ворушився. У цьому листку, неначе у дзеркалі, він побачив тьмяну постать коханої дівчини, що поволі наближалася до нього. Вона більшала, яснішала й, дійшовши до свого зросту, просунулася крізь нього, освітивши його сліпучим блиском...

А тимчасом незнайомий у сірому пальті поблизу Гайд Парку звернув з Бейсвотера в темний завулок і скрадливо відмикав двері в радянському посольстві.

Навколо цього будинку не чулося найглухішого шереху. Із вікон не просочувалося жодного промінчика, як із мертвого дому серед проклятої й забутої пустелі...

Лондон, 1948.

Степан РИНДИК

ЗАКОРДОННА ДЕЛЕГАЦІЯ

(Продовж. з попер. числа)

— Що це ви говорите? Опам'ятайтесь! — перебив його по-українському товариш Гнилозуб.

— Або що?

— На дідька йому це знати?

— Адвокат має всю правду знати. А коли вам не подобається, то говоріть самі. Чому мовчите?

— Адже ж він нічого не розуміє. Дивіться: тільки очима кліпає.

— Дуже добре розуміє. Пане докторе! Ви розумієте мене?

— На жаль, не зовсім.

— Хіба? Це ж так просто. То я оповім ще раз. Коли сталася революція...

— Пардон. Чи не були б панове такі ласкаві і дозволили мені поставити декілька конкретних питань. Може так буде швидче.

— Просимо.

— Скажіть, будь ласка, коли ви продали пшеницю...

— Вибачте, пане докторе, ми не продавали ніякої пшениці.

— Пардон. Як вам продавали пшеницю...

— І не нам. Пшеницю продали іншим.

— Вашу пшеницю?

— Ні, не нашу.

— А чию?

— Українського народу.

Обличчя адвокатове витягнулось...

— Українського народу, пане докторе. Не розумієте?

— Не розумію.

— Ми українці. Розумієте?

— Розумію.

— А там за кордонами є Україна. Розумієте?

— Розумію.

— А на Україні росте пшениця. Розумієте?

— Так що з того, що росте? Ви говоріть про ту пшеницю, що ви продали.

— Але ж ми ніякої пшениці не продавали. То непорозуміння, пане докторе.

— Яке непорозуміння? Та ж ви тільки що казали, що продано якусь пшеницю.

— То ж не ми продали.

— А хто продав?

— То інші продали.

— Підождіть, панове. Треба зробити порядок. Зараз це буде. Але будьте, панове такі ласкаві, уважайте пильно, що я вас буду питатись, і коротко віповідайте на мої питання. Це ж пуста справа. Всього-на-всього продаж пшениці. Отже, прошу: відбувся продаж пшениці. Так?

— Так.

— Добре. При продажу пшениці мають бути такі складові елементи: сама пшениця — раз, її власник — два, купець — три. З того факту, що

пшеницю продано, виходить само собою, що пшениця була. Так?

— Само собою.

— Добре. Досі все ясно. Тепер прошу відповісти мені на таке питання... на питання... Тільки коротко. Так, значить, що маємо? Пшениця продана. Добре. Ви не власники. Добре. Ви не купці. Добре. Так... А тепер... Що ж тепер? Ага! Ви переводили продаж, як агенти якоїсь фірми. Так?

— Ні.

Адвокат задумався...

— Мушу признатись, що аж тепер остаточно нічого не розумію.

— Пане докторе, це все непорозуміння. Дозвольте, ми вам розповімо самі. Бо з питаннями нічого не вийде.

— Але дозвольте, панове, — стрепенувся доктор, — прошу спокою. Спокійно. Це ж пусте діло. Всього-на-всього продаж. Отже, ще раз. Що продано? — Пшеницю. — А раз продано пшеницю, то мусить хтось її продати. Так?

— Так.

— Тепер скажіть мені коротко: Хто продав пшеницю? Але коротко.

— Гайдабура.

— Ну, слава Богу! Вже його маємо. Фу!

Адвокат випростався і глибоко зідхнув. Вийняв хустинку і обтер чоло і шию.

— Отже, пан Гайдабура. Це ви? Чи ви?

— Ні, ні, це третя особа.

— Добре. Це потім. А тепер скажіть, будь ласка, кому продав? Тільки коротко!

— Заграничним купцям.

— Славно! Заграничним купцям. Стоп! Тепер уже маємо всі три елементи: пшеницю, продавця і купця. Славно. Так. Аж тепер нарешті можемо перейти до діла. Так прошу вас, панове, сказати мені... дати мені ясну відповідь ще на одно питання... Яке саме питання? Момент... Ага! Дайте мені відповідь на таке питання: Яке ви маєте відношення до того всього? Так, так. Іменно так. Мені не зовсім ясно, яке ваше відношення до того продажу.

— Це сталось поза нашими плечима. Без нашого відома!

— Та й що з того? Хіба всі купці мають вас повідомляти, коли вони щось продають?

— Ні, не мають.

— Я думаю! А чому ж ви заявляєте претенсії до того пана?

— Бо він нас при цьому жахливим способом ошахраїв.

— А в чому полягає те шахрайство?

— Гайдабура всі гроші забрав собі.

— І правильно зробив. Чия пшениця, того й гроші.

— Але ж то не його пшениця! Коли б його, то ми б не мали жадних претенсій. Ми не такі дурні. Але пшениця не його.

— Але ви казали, що й не ваша.

— Ні, не наша.

— А як не ваша, то яке вам до того діло? Як ви влізли до того?

— Як то як влізли? Той шахрай усі гроші забрав собі!

— А мусів був із вами поділитись? Чи як ви розумієте?

— Мусів був віддати гроші на організацію.

— На яку організацію?

— На нашу організацію.

— То ви маєте якусь організацію?

— Так.

— А яке діло до вашої організації тому шахраєві?

— Так?! Я питався... Підождіть. Тут є одна цікава річ. Як та пшениця попала до нього?

— Ніяк не попала. Він не мав ніякої пшениці.

— А що ж він продав?

— Та ж пшеницю.

— Як же ж він міг продати пшеницю, коли він її не мав?

— Пшениця була... як би вам ясніше сказати?.. ну, була, скажім, на папері.

— На папері? То виходить, що ніби фіктивно продав? Чи як це розуміти?

— Воно ніби виходить, що фіктивно. Але не зовсім. Пшениця в дійсності є. І до дідька.

— Де?

— В Україні.

— Не тут?

— Ні.

— То ваша організаіця мала десь в Україні пшеницю?

— Сказати фактично, наша організація не мала ніякої пшениці в Україні.

— А де?

— Сказати фактично, ніде.

— А якже ж її продано? Це справді якесь шахрайство.

— Ні, пане докторе. То так тільки здається. Якраз тут нема жадного шахрайства. Це політика. Чиста політика.

— Політика? А що тоді робитимуть купці з такою пшеницею?

— Продадуть її далі. Другим купцям.

— А другі третім?

— Само собою.

— Аж нарешті дійде до пекарів? Чи ні?

— Так.

— А що будуть робити пекарі?

— Пекти хліб.

— Але з чого?

— З муки.

— З якої? Де вони її візьмуть?

— Та ж куплять!

Доктор розвів руками.

— Панове, може ви мене, а я вас не розумію. Ви говорите по-руськи?

— Говоримо.

— Добре. У нас тут є один чех, а він говорить по-руськи. Підождіть трохи. — І адвокат устав, відчинив двері і попросив друкарку, щоб покликала пана Вомачку.

За хвилю Вомачка прийшов.

— Ці панове, пане Вомачко, є руси. Поможіть нам порозумітись.

— Здрасті пожалуста! — приязно усміхаючись, почав Вомачка. — Я йсем таки бил в Руску. Умім доброе рускі разгаваріваті. Я то умів. Почькейте, як то било... Гнет, гнет... Почькейте. Карашо разгаваріваті. Почькейте... А! Уж то мам: маті...

маті... Як то?.. Сакра! Йсем запомнєл. То віте, чловєк поржад запоміна. Але як то било? Било то моц карашо! Сакра...

Вемачка стояв, всміхався і тер чоло. Адвокат махнув рукою і сказав йому вийти.

— Дозвольте, панове, ще одно делікатне питання. Як довго працює ваша організація?

— Рік.

— Де саме? Тут? В нашім місті?

— Так.

— І ні разу не мала... не мала, скажім, яких небудь непорозумінь з поліцією? Говорім щиро.

— Ні! Які ж непорозуміння?

— Ну, скажім... Бачите, кожна поліція... вона має пильнувати порядку. Щоб, скажім, ніхто нічого незаконно не робив. Правда?

— Дивно! Ми чесна організація, пане докторе. Це ж закордонна делегація Всеукраїнської Ради селянських і козацьких депутатів!

Адвокат подивився на делегатів довгим поглядом...

Потім устав

— Прошу, панове, зачекати момент. Я попрошу сюди пана шефа. Самі розумієте, що діло... дуже заплутане...

І вийшов.

— Тікаймо! — рвучко вставши, сказав Гнилозуб. — Зараз покличе поліцію.

— Думаєте?

— Не думаю, а так воно є.

— Чорт... Та як його тікати? Не зручно ж!

— Як не зручно, то лишайтесь, а я не маю охоти сидіти в криміналі.

І вибіг. За ним вибіг і другий. Добігаючи до кінця коридору і заклопотано шукаючи виходу, почули за собою прискорений тупіт. Хтось швидко гнався. Оглянувшись, побачили пана Вомачку, що збігав з другого поверху.

— Почькат! Почькат! — крикнув Вомачка, махаючи руками.

Гнилозуб юркнув прожогом у бічні двері. Парастас розгубився...

— Почькат! — ще голосніше крикнув Вомачка. — Уж то умім! Почькат! — і загнув москаля! Парастасові піднялась чуприна на голові.

— О, то вже не переливки! — шарпнув з місця, перекрутився і, попавши щасливо в якісь двері, зник на вулиці.

— Сакра! — вигукував Вомачка, збігаючи до дверей, і пустив наздогін утікачам ще раз ту саму лайку. На дверях спинився. — Проч утікате, глупаці?

Вомачка стояв у дверях і розчаровано дивився, як делегати шпарко чесали вглиб вулиці.

До ресторації вернувся тільки Парастас і на запитання: "А де товариш Гнилозуб?" відповів, що коли й другі робитимуть так, як Гнилозуб, то ліпше кинути все і не смішитись перед людьми. Сів і попросив пива.

— Були в адвоката?

— Та були... — і махнув рукою.

— І що він вам сказав?

— Підождіть хвильку. Нехай промочу горло. Сухо, як у Сахарі.

Кельнер прині псиво.

— То нема гірше, як мати діло з Європою, — витягнувши відразу пів кухля, сказав нарешті післанець. — Тупість неймовірна! Дурний, як чобіт! Ти йому про образи, а він тобі про гарбузи. Ти йому одно, а він тобі друге. Ти йому це, а він тобі те. Фу! Бодай ти пропав. Геть замучив люципер.

Випив решту й замовив ще.

— Та скажіть, нарешті, що є?

— Нічого нема. Дурнісінько ходили. Тільки жили висотав негідник. Ну, і дурна ж та Європа! Прийшли ми до нього й хочемо говорити, а він, розпресучий син, не хоче слухати! Тільки відчиниш хавку, а він тебе перебиває і верзе своє: а де, а як, а коли? Наче сказився. Нарешті дійшов до того, що почав дивуватись, чому нас ще досі не заарештовано. Розумієте?

— Нічого не розумію! — Вихопився один. — Кажіть, будь ласка, толком. Що ви йому казали, що він вам казав? Так же ж не можна. Я нічого не розумію. А де Гнилозуб?

— Утік! Як почув, що на нас викликають поліцію, перелякався і втік.

— То на вас викликали поліцію?

— А то ж кого? Звичайно, поліцію. Прийняв же ж нас за шахрайську організацію!

— От тобі маєш! А ви йому не сказали, що ми політична організація? Чесна організація?

— Та яка там к чорту чесна? Продає чужу пшеницю й чесна! То дурному сказати.

— Що ви говорите? Опам'ятайтесь, чоловіче!

— Краще ви опам'ятайтесь. А мене вже опам'ятали. Тепер черга за вами. Маєте нарешті подумати, хто ми, і що ми, і чиїх батьків. Беремося продавати пшеницю, наче якісь графи Потоцькі чи Браніцькі, а в самих ні кола, ні двора. Нема і ніколи не було. Один був професором початкової школи, другий заштатним дяком, третій напинав по ярмарках буди і показував жиденятам "Кума мірошника або сатану в бочці", а тут раптом усі ці паливоди двадцятого століття поробились пшеничними королями! Адвокат питається, а де ж ваша пшениця? Кажемо, що не маємо ніякої пшениці, бо що правда, то не гріх. То ви, значить, шахраї, каже, і відразу до поліції.

— А ви відразу вноги?

— Ні, мав чекати, поки поліція зуби повибиває. Хтось наколобродив із пшеницею, а мені мають зуби вилітати! Насилу втік, бо ті харцизяки вже гнались і сипали матюками.

— Ну, то вже вибачайте. В Європі не вміють матюкатись. Це вже сон рябої кобили.

— Та як не вміють, коли матюкались. На власні вуха чув. Не позакладало. Проклята Москва має всюди п'яту колонію, а ви кажете — сон рябої кобили. Буде вам кобила, коли вони незабаром ще й сюди приженуться.

Товариші втратили охоту говорити. Мовчки подопивали свої порції і один по одному повисотувались.

Пан Добродій Д. не згадує більше ані єдиним словом, що робило далі Гайдабурове товариство: чи допевнялось свого права на вторговані за пшеницю гроші якимись іншими способами, чи подарувало їх Гайдабурі і занехало справу. Треба гадати, що сталось друге і що тим самим небезпека

для Гайдабури з боку власної делегації щасливо проминула.

Але настала інша...

Про запродання української пшениці довідалась закордонна делегація трудових соцелементів.

Спитаються, що це за делегація, що за люди, хто їх делегував і на що делегував. Хто делегував, не знати, бо відповідні документи, як звичайно, залишились по тамтім боці кордону, а говорити на підставі голих декларацій, немає ціни. А що за люди, то буде видко далі.

Продаж пшениці припав якраз на час, коли на чолі трудових соцелементів стояв Маруся. До революції був цей Маруся учителем церковно-парафіяльної школи і безнастанно воював з попом, якого називав "тульським самоваром" — за великий живіт і тверду кацапську мову. За це діставав на місяць дванадцят карбованців з копійками платні. По ці гроші мусів був щомісяця, літо чи зима, ходити за тридцять верстов до повітового міста, бо батюшка шкільний "наблюдатель", що сидів там, не вважав за потрібне висилати гроші на місце служби. На цю подорож Маруся просив за кожним разом дозволу від свого попа і, що правда, діставав його, але при тому був за-щораз добре вибештаний. Піп приймав учителя на кухні і пробирав його при всій кухонній челяді, вичитуючи йому всі гріхи, заподіяні словом, ділом і помишленіем.

Школа могла вакувати один день, не більше, і учитель мусів був за той день залагодити справу. Тому виходив із дому коло другої години, на десяту прибував до міста, до дванадцятої діставав гроші, до другої-третьої сидів з товаришами в Нафтулки, у потайнім шинку, а десь коло першої-другої ночі вертався додому, щоб, переспавши часинку, на восьму ранку бути готовим до служби. Піп, що інак рідко заглядав до школи, у ці ранки приходив перед початком науки, щоб пересвідчитись, чи вчитель справді на своїм місці і чи не п'яний часом, бо знав, що вчитель побував у Нафтулки, куди заїздили й усі попи й дяки, як навідувались до повіту.

Але одного разу трапилось, що Нафтулка мав дуже смачно начинені щупаки, і ласий Маруся засидівся коло них до ночі. Піп, прийшовши вранці, з великою радістю сконстатував, що вчителя в школі нема. Сказав дітям іти додому, а сам рушив у поле, назустріч.

Зустріч відбулась за переліском.

— Оце так учитель! Діти ходять самопас, а він п'яний шкандибає, — червоний від злости, з набіглими кров'ю очима накинувся піп на вчителя, не відповівши навіть на його привітання.

Маруся озирнувся... Далеко-широко нікого не було видко. А з попового обличчя можна було легко пізнати, що той мав ревну охоту стягнути блудного вчителя своїм дереновим посохом. Переконавшись, що нікого нема, учитель підскочив і стрімголов кинувся вперед! З нальоту збив попа з ніг, вграздився зверху і коліньми вдавився в могутній живіт. Піп тільки кевкнув. Але був це міцний кацапура! І за хвилю вчитель був насподі, а піп на нім. Потім повернулось навпаки: в'юнкий вчитель дістався наверх, а піп пропав під ним. Потім знов навиворіт, далі ще раз, і так миготіло й крутилось довго, аж поки піп не зажохався і, обкидаючи вчителя клаптями піни, не скотився карабульцем у придорожній рів, де перемога остаточно перейшла на бік учителя. Піп опинився насподі, а попова борода в правім кулаці вчителя. Учитель шарпнув.

— Пащаді, брат, бороду! — захарчав піп.

Маруся не послухався. Шарпнув раз, шарпнув два, — і на поповім обличчі залишилось тільки

(Продовж. на стор. 16-й)

Юрій ЯНОВСЬКИЙ

ПОРТ

М. Хвильовому

Нехай засне щасливий день,
Коли спряде свою кудель,
І сонця золоті паски
Нехай поляжуть у піски.
А я тоді піду в розмай —
Весільних днів пахучий порт,
Де в горизонті дальній край,
Як загадковий натюр-морт,
І тихий промінь із води
Тремтітиме, як молодий.

Я стану там, і ніч кругом
Огорне все своїм платком,
Закине невід теплих зорь
І вимереже, як узор;
Де корабель, як сніп, заснув
На полі літньої пори,
Коли ще вітер не подув,
Коли ще ранок не горів;
Я стану там, як тінь німа,
І свисну двічі у туман.

"О ти, моя дурна пора,
О ти, моя нудьго стара,
Коли тебе я напою,
І шхуну з дерева мою
Між рифів проведу і скель —
До берега спокійних вод,
До старости низьких осель,
Де год, як день, і ніч, як год?
Впаде коли на скроні сніг,
І буде старість на мені?"

І перше свисну я про це,
А свист угору йде, як цеп.
Як цеп, булькоче в морі свист
Під камінь маяка-сови,
В зелене око маяка.
Хитнеться кіль, важкий сильвет,
Повернеться кермо злегка,
І крізь портовий парапет
Над морем зійде круглий жар
Й туман на ньому, як іржа.

І свисну знову в самоті:
"О ти, моя тверда постіль!
Моя кімната, як тюрма,
І наді мною рей нема!
Прийми мене на корабель,
Прийми, товаришу, за хліб!
Оце торбина. В ній і хмель,
І жменя рідної землі.
Нехай би парус надо мною
Та чаєнят на щоглі двоє!"

КАНАДІЙСЬКА ВВІЧЛИВІСТЬ

ЩОРОКУ ТИСЯЧІ НОВОПРИБУЛИХ ПРИБУВАЮТЬ ДО КАНАДІЙСЬКИХ ПОРТІВ. ВОНИ ШУКАЮТЬ НОВОГО ЖИТТЯ, ІНКОЛИ ДРУГОЇ НАГОДИ. ВОНИ ПРИВОЗЯТЬ З СОБОЮ ВАРТОСТІ ВІДМІННІ ВІД ГРОШЕЙ — НАПРИКЛАД, ЗРУЧНІСТЬ, КУЛЬТУРНУ ОСНОВУ, ЗНАННЯ МОВ ТА НОВІ ФАХИ. ВОНИ ТАКОЖ МАЮТЬ ДЕЯКІ ТРУДНОЩІ — НАЙБІЛЬШИМИ З НИХ Є МАЛООБІЗНАНІСТЬ З КАНАДІЙСЬКИМ СПОСОБОМ ЖИТТЯ ТА НЕДОСТАТНЄ ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.

МИ, КАНАДІЙЦІ, ПРИЙМАЄМО НОВОПРИБУЛИХ ЯК ЗВИЧАЙНЕ ЯВИЩЕ ЩОДЕННОГО ЖИТТЯ. МИ ПІЗНАЄМО ЇХ ПО ВІДМІННОСТІ ЇХ ОДЯГУ, ПО ЇХ "СТАРОСВІТСЬКІЙ" ПОВЕДІНЦІ ТА З ВЕЛИКИХ НАМАГАНЬ ПОРОЗУМІТИСЯ В КРАМНИЦЯХ, РЕСТОРАНАХ, ТРАМВАЯХ ТОЩО.

ЯКЩО МАЄМО НАГОДУ ПОМОГТИ НОВОПРИБУЛИМ, ПОКАЖІМО ЇМ, ЩО МИ РОЗУМІЄМО ВСІ ЇХНІ ТРУДНОЩІ БЕЗ ЩОДЕННИХ ЗВИЧОК ТА МОВИ; І ЩО КОЛИСЬ, МАБУТЬ, І МИ ПЕРЕЖИВАЛИ ТАКІ ТРУДНОЩІ, КОЛИ МИ ВПЕРШЕ ПРИСТАЛИ ДО ЦИХ БЕРЕГІВ.

МИ ДУЖЕ ЗАНЯТІ СВОЇМ ЖИТТЯМ, ЯКЕ ЙДЕ ШВИДЧИМ ТЕМПОМ, НІЖ У ЄВРОПІ, ЦЕ ДАЄ НОВОПРИБУЛОМУ ПОГАНЕ ВРАЖЕННЯ ПРО НАС. ВІН МОЖЕ ЗРОЗУМІТИ, ЩО МИ НЕПРИЯЗНІ І ЩО ВІН ЗАЙВИЙ. ДОКАЖІМО, ЩО ВІН ПОМИЛЯЄТЬСЯ, І ПОКАЖІМО ЙОМУ СПРАВЖНЮ КАНАДІЙСЬКУ ДОБРОТУ ТА ПРИЯЗНЬ. НОВОПРИБУЛИЙ ПРОЙМЕТЬСЯ ТЕПЛОТОЮ ДО ВАС — ДО ЙОГО НОВОГО СПІВГРОМАДЯНИНА; ВІН ВИЯВИТЬ ПОДІБНЕ ЗРОЗУМІННЯ ТА ВВІЧЛИВІСТЬ ДО ТИХ, ЩО ПРИБУДУТЬ ДО НАШОЇ КРАЇНИ ПІСЛЯ НЬОГО.

Місце, заплачене фірмою

Labatt's BREWERS SINCE 1832

Джон Лабат Лімітед

ЗАКОРДОННА ДЕЛЕҐАЦІЯ

(Продовження з стор. 14-ї)

кілька нікчемних решток волосся, саме те, що вспіло щасливо прослизнути поміж пальцями. Сикнула кров.

Так оповідав сам Маруся. Звичайно, так катастрофально з тією бородою не було. Борода міцна штука, особливо в шкільного завідателя, добре харчованого і мало робітного. Якийсь там клапоть був вирваний, то нема що. Але основна кількість бороди, нехай навіть трохи підірвана, все таки залишилась.

Цей революційний вчинок визначив усю дальшу долю Марусі. Того самого дня він узяв у вузлик свою запасну сорочку, поклав туди шмат хліба і втік із села!

Проходячи через перелісок, вирізав із ліщини кийок, почепив на нього вузлик, перекинув через плече і подався в світи, насвистуючи пісню "Засвистали козаченьки".

Цей симпатичний парубійка, мучений кілька років "тульським самоваром", був справді ніжним і милосердним до розпуки і зовсім оправдував своє миле прізвище, тільки от несприятливі обставини. Під їх впливом Маруся став страшним революціонером, а разом із тим і, на превеликий жаль, непримиреним атеїстом.

"Камо пойду от лиця твого і від духа твого камо бігу? Аще сніду во ад, ти тамо єси!" — примовляв Маруся, мандруючи зеленим бічником у напрямку до повітового міста.

У місті Маруся з'їв у Нафтулки ще одного щупака, потім сів на чавунку і дістався до губерні. Там зробився кооператором, а під час революції пристав до соціялістів, головним чином з ненависти до отця-завідателя.

Революція цілковито абсорбувала Марусю. Це значить, що він закинув свою попередню працю й провадив час у засіданнях і дискусіях, розв'язуючи питання державного і світового значення. Саме поняття "праця" змодифікувалось настільки, що стало означати щось далеко ширше, ніж перед тим. Працею, на думку Марусі, було не тільки ремесло, хліборобство, урядництво, чи щось подібне, але й кожна партійна дискусія, або яка небудь суперечка про щонебудь і з кимнебудь, або навіть голий факт належности до якоїсь організації. У грудях палав запал до боротьби, аж від нього шкіра горіла, дарма що з тієї боротьби не було, як то кажуть, ні вари, ні пари.

Так, кажу, про запродання пшениці довідалась делеґація трудових соцелементів.

Коли це сталось, Маруся скликав негайно надзвичайні загальні збори і, повідомляючи товаришів про ганебну подію, сказав:

— Панове товариші! Діються страшні речі. Купка політичних шарлатанів, можна сказати — тісна компанія темних типів, або ще гірше: просто гурток спекулянтів, використ надзвичайно сприятливу ситуацію, бо Європа вже нарешті нарозумилась і вирішила взяти нашу справу в свої руки та збройно вигнати ворогів із нашої землі. Кажу, в цей надзвичайно важливий момент купка безчесних невігласів зробила підступний замах на майно українського народу. На жаль, обставини склались для негідників надто щасливо і цей замах удався. Закликаю товаришів до обговорення справи і відкриваю дискусії. Прошу записуватись до слова.

До слова записались усі присутні. З огляду ж на те, що справа вимагала якнайшвидчих кроків, а кожний трудовий соцелемент може говори-

(Закін. на 3-ій стор. обкладинки).

Аркадій ЛЮБЧЕНКО

ЩОДЕННИК

14. 5. (1944)

Передучора, в ніч на 13-е, снився Микола (Хвильовий. Ред.). Звечора я зовсім не думав про нього, удень також. Лише на передодні думав і говорив з Лавриненком Ю. І от приснився. Я прокидався двічі, але сон продовжувався уривками, тому загалом був якийсь сумбурний, запам'ятались лише також уривки. Начебто сидів я з Миколою в якійсь великій залі, його кабінеті — і це начебто державний якийсь кабінет. Розв'язуємо дуже важливу справу. А коли скінчили, і я, взявши портфеля, вийшов, — у передпокою, в почекальні бачу С. (тут подане ім'я та прізвище українського письменника, що зараз перебуває в Україні, тому ім'я пропускаємо. Ред.) і В. (теж ім'я письменника, доля якого нам невідома. Ред.), які ждуть, коли Микола звільниться. — О, а чого ж ви не зайшли? — кажу їм, — треба було зайти. — Ми думали, що у вас... що ми вам можемо перешкодити. Не хотілося заважати, — відповідають. — Ба, ні! — посміхаюся до них, — в и (двічі підкреслено в рукописі. Ред.) не можете нам заважати. — І вони пішли до кабінету трохи нерішуче. А далі снилось, ніби йдемо цілою нашою гопкомпанією, і я чомусь одбився, пішов у правий бік, де висока, болотом вкрита, слизька гора. Я певен був, що й вони ззаду потягнуться на цю гору, і коли вийшов на тяжку силу аж на верхівку та озирнувся, — нікого нема. Я сам. Тоді я швидко збіг униз, стривожений, чи не втратив їх, і мір (тут незакінчені слово і дальше речення, як і весь запис з цієї дати. Ред.).

15. 5. (1944)

Надвечір. Йде дощ. Рясний, краплистий, шумний. Б'є по дахах, ніжно-зеленому листі, хлюпотить. З вікна мого видно садки — цвітуть дерева. Вже тиждень тому зацвіла навпроти через дорогу висока черешня. А тепер і вишні і груші в цвіту. Краса! Одна груша молоденька стоїть у городі, як наречена.

Сон кінчився (передвчорашній) тим, що коли я збіг униз, міркуючи, чи помітили вони мою відсутність і похопилися за мною чи ні, то зараз же під горою віч-на-віч стрінувся з ними — веселими, жартівливими. Вони справді вернулись, щоб мене прилучити до гурту, і, здається, пішли навмисне ото далі, щоб я загубився і затривожився. Серед того веселого гурту стоїть у чорному пальті з

піднятим коміром Микола Хвильовий, заклав руки глибоко в кишені й щиросердо сміється. Добродушний такий, примружений, з басовитим відтінком у голосі. І все, — прокинувся.

Ю. Лавриненко пише розвідку про Хвильового. Вчора заходив радитись. Я переконав його, щоб не обмежувався кількома газетними статейками, а розгорнув працю на цілу книжку, тим паче, що написане ним досі, яке я прочитав, зроблено цілком добре. Він справді заохотився хоч, видко, й побоюється, чи вистачить йому снаги та хисту, і пообіцяв, що за моєю допомогою, береться цю справу здійснити.

Був днями в Ліску, кілом. за 18 від Сянока. Їздив кіньми. Гарні краєвиди — пагорби, яри та ліси понад Сяном. Старий замок, зруйнований ще за попередньої світової війни, — на високому пагорбі над Сяном похмурі руїни. Другий замок у самому Ліску, теж цікавий трохи, звичайно, похмурий, як і належить старовинному замкові, але з неминучою оболоною романтики.

Був також у Биківцях, селі за Сяном, де одразу ж за мостом — великий табір полонених більшовиків, а вище над табором — кладовище цих же полонених. На могилами подекуди збереглись написи прізвищ і визначень національної приналежности. У кожній могилі по 5-8 чоловіка — українці, москалі, грузини, азербайджанці тощо вкупі. "Інтернаціонал" того світу. А над багатьма могилами хрести вже впали, зникли, і невідомо, хто там. Так буде й з нами, що сьогодні ще стоять. От і довоювались хлопці — за що? Українці, абхазці, татари, таджики, грузини — за що? За Рассею. Лежать ось, гниють і незабаром місце їхнього останнього пристановища зітреться, зникне, сами вони підуть геть у непам'ять. Але за що, за що загинули? За Сталіна? За Москву "родімую"? От чорт! Яке ідіотство! Чи за жидівське розпаношування, жирування? Яке неймовірне ідіотство!

Завтра виїздю лікуватися до Криниці. Лесика поки що лишаю тут у п. К... Вже він видужав, добре виглядає. Його тут дуже люблять, він тут почувається як удома.

На фронті невиразно. Тривожне напруження триває. Львів евакуюють. Будуть, за всіма ознаками, його завзято боронити.

Криниця. 18. 5. 6 год. вечора. Вілля "Меран" — відпочинкова українська оселя.

Сиджу в кімнаті ч. 5. За вікном, попри самі шибки, рівною діягоналею лежить косогір, вкритий зелененькими врунами вівса. Далі — ялини, віллі, улоговина, по той бік якої здіймаються високі гори. Між гір клубкують, як пара, білі низькі бистрі хмари, — рештки грози. Щойно перестав іти дощ. Холодно. Похмуро. Але повітря чисте і п'янке.

На душі в мене теж похмуро. Чомусь бере тривога. Тут щось недобре станеться — так віщує моє серце. Гарні краєвиди, і нагадують вони північний Кавказ; гарно прийняли мене в оселі; почав уже сьогодні лікування; хвороба, ніби злякавшись, помітно заникла; маю що їсти, є гроші, є все, що зараз мені потрібно, але нема спокою й певности. Тут раптом відчув, що Київ дуже далеко, і вперше на всю хвилюючу широчінь постало запитання: чи поверну до Києва, чи побачу ще рідну землю? Як пакувався у Сяноку, весь час тихцем наспівував собі: "Мати сина в доріженьку слізно провожала" — і мама досі не спадає мені з думки. Що з нею? Чи зумів Юрко її правдиво скерувати, влаштувати? А в потязі потім діймала гризота: знову на захід, ще далі на захід... А як доведеться й відси рушати — куди ж далі? п. К. перед моїм від'їздом, тихенько попередив, що Союз уже має директиву скеровувати товари до Нового Торгу, під Закопане, а нових замовлень не приймати, і на випадок чогось я маю саме там шукати їх і Лесика. Бідне моє дитинча — замість учитись (а хлопчик він здібний) — все тиняється по чужих людях і чужих кутках!

Ну, годі. Сентиментам не місце. Треба, поки час, підлікуватись.

Джон КІТС (1795-1821)

ОСІНЬ

Доба дощів і плоду повноти!
Хмільного сонця покликай корону,
Змовляйся з ним, як лози одягти
Вагою грон на виступі фронтону,
Як стиглих яблук рум'янити тло,
Що налягають рясно на підпору,
Як багрянити лісову алею,
Горіхів зерно солодити впору,
Для бджіл надовше зберегти стебло
Жаркого квіття, щоб воно цвіло
І не збувалося снажного клею.

О, хто не зрів на битому току,
Як ти в обладі повної комори
Недбало сядеш, і косу м'яку
Вітри полів погойдують, нескорі;
Чи задрімаєш плазма на стерні,
Сягнувши маків запашного плину,
Коли твій серп ощаджує покоси;
Чи, мов косар, наладувавши спину,
Ти перебродиш води річані;
Або глядиш, як яблука хмільні
Винарні преси чавлять стоголосо.

Дзвінка розмаю пісня — де вона?
Забудь її! Твої не гірші звуки
У час, як хмар смугаста ширина
Мережить поле тінню без принуки;
Тоді рої тужливих комарів
Дзвенять вгорі; схвильовані вітрами,
Грозяться верби наглим листопадом;
Тоді янчать ягнята між горбами,
Голосить коник, дискантовий спів
Заводять коноплянки з хуторів,
І ластівки гуртуються над садом.

Переклад Яра СЛАВУТИЧА (1952)

УВАГА! УВАГА!

Уже друкується і вийде з друку на початку листопада цього року:

П. Волиняк

КИЇВ

ЧИТАНКА ДЛЯ ТРЕТЬОЇ КЛЯСИ.

Читанка для третьої кляси.

Розмір книжки — 112 сторінок, формату читанок "Барвінок" і "Дніпро".

В. РЕВУЦЬКИЙ

ЮРІЙ ШУМСЬКИЙ

(1887 - 1954)

Радянське театрознавство, базуючись на теоретичних засадах К. Станіславського, відкидає поняття амплуа, намагаючись кожного актора окреслити універсально, як особистість, що спроможна з однаковим успіхом виконати всі ролі — від найгероїчніших до найхарактерніших.

Коли підходити до особи покійного Юрія Васильовича Шумського, то радянське розуміння універсальности актора ніяк не може бути застосоване до його творчости, не зважаючи на всі намагання критики в цьому напрямку. За своїм талантом Ю. В. мав яскраво окреслене амплуа — характерного героя. Це аж ніяк не звужує й не зменшує його таланту. Воно тільки дає зрозуміти, чому саме Ю. В. зазнав творчого неуспіху в деяких ролях свого репертуару. Від його обдарування не віднімається ані глибокого розуму ліпити зовнішню характеристику образу, ані природнього тонкого відчуття ритму, ані краси його голосу.

Поки Ю. В. з'явився (1925 р.) на сцені Одеського українського драматичного театру в епізодичній ролі Уласа Перебоя з п'єси А. Луначарського "Підбурювачі", він пройшов довгий шлях театрального аматора в Херсонському порту, де, працюючи бухгальтером, у вільний час виступав на сцені, граючи Городничого й Хлестакова в Гоголевім "Ревізорі", Микиту в "Дай серцю волю, заведе в неволю" М. Кропивницького, Сатина в "На дні" М. Горкого та інші.

В Одеському театрі Ю. В. залишався до 1934 р., коли за наказом Наркома освіти його перевели в Київський театр ім. Ів. Франка (тоді ж з "Березоля" були переведені й Н. Ужвій та А. Бучма) "для скріплення мистецького складу театру" — формально, а насправді, щоб яскравіш виставити театр ім. Франка в новій ролі провідного театру в добі "соціялістичного реалізму".

Тоді вже Ю. В. мав за собою ряд ролей, з яких особливо варт відзначити ролі графа Бжостовського ("Фея гіркого мигдалю" Ів. Кочерги) — ролю розумного українського патріота, — ролю волоцюги Франца з п'єси "Коронний злодій" Бергштедта та Клода Фролло ("Собор Паризької Богоматері").

Одною з перших ролей у театрі ім. Франка, у якому Ю. В. залишався аж до самої своєї смерти, — 7 червня 1954 р. — був лікар Платон Кречет з однойменної п'єси Ол. Корнійчука. Після цієї ролі йшли такі творчі успіхи, як Кармелюк з п'єси В. Суходольського тієї ж назви, Богдан Хмельницький у відомій п'єсі О. Корнійчука, король Пилип II-й еспанський з трагедії Шіллера "Дон Карлос", Галушка ("В степах України" О. Корнійчука). Чергуючись з А. Бучмою, Ю. В. грав Гайдая в "Загибелі ескадри" О. Корнійчука та ролю Тараса Голоти з "особливо - пропаґандивної" п'єси "Правда" цього ж автора. Помітний успіх припав і на ролю Бориса Годунова з однойменної драми А. Пушкіна.

В повоєнному періоді свого життя найкращі відгуки критики Ю. В. мав за ролі Прокопа Ключки та Романюка у Корнійчукових п'єсах "Приїздіть у Дзвонкове" та "Калиновий Гай", проф. П. Буйка з однойменної п'єси сучасного українського драматурга Я. Баша та інженера Світловидова у п'єсі того ж Я. Баша "Дніпровські зорі" (тема відбудови Дніпрельстану після 2-ї світової війни).

Цими ролями ніяк не вичерпуються творчі успіхи Ю. В. Їх було багато більше. Були, звичайно, й творчі "провали". До них належить невдача з ролею Городничого в Гоголевім "Ревізорі", Труфальдіно ("Слуга двох панів" К. Гольдоні), Фіґаро ("Одруження Фіґаро" П. Бомарше), Голохвостого ("За двома зайцями" М. Кропивницького). У цих ролях не бракувало розумної характерности образа, але не вистачало легкости, наївної простоти: талант Ю. В. виявився надто тяжким та надто солідним для цих ролей. "Це — трагічний Городничий", — сказав про нього актор Г. Полежаєв і мав рацію.

Безпідставне й твердження радянської критики про нове тлумачення Ю. В. образу Голохвостого в Одеському українському драматичному театрі в 1926 р. Честь першого осучасненого тлумачення Голохвостого належить "Березолеві", а виконання ролі — Йосипові Гірнякові. В Одесі під режисурою В. Василька відбулося лише копіювання виставки "Березоля", і на ролю Голохвостого там знайшовся талановитий актор, але не його провина, що силою своїх природних здібностей Ю. В. не зміг осягнути успіху, який дорівнював би його героїчним ролям.

Ю. В., прийшовши на професійну сцену, зустрівся з безперечно здібним російським режисером Б. Глаголіним (окреслений пізніш критикою "буржуазним естетом"), що дав йому добру школу майстерности актора. Праця над ролею графа Бжостовського зі згадуваної вже п'єси І. Кочерги "Фея гіркого мигдалю", зцементувала Ю. В. його національну свідомість; праця над образом Клода Фроло відкрила йому шлях в образи світової класики. У театр ім. Франка Ю. В. переходить цілком дозрілим актором нового українського театру, здібним навіть з посереднього матеріялу творити образи першорядного значення.

На такому посередньому драматургічному матеріялі він створює образ Устима Кармелюка. Ю. В. довго працював над ним, вдумуючись в народні пісні та оповідання про цього славного керівника селянського повстання на Поділлі (початок XIX ст.). В результаті склався образ величезної сили. Ю. В. показав Кармелюка

людиною великої віри в українське майбутнє, наділив його рисами глибокої батьківської опіки до своїх братів-селян і одночасно не позбавив його ніжних почуттів до своєї улюбленої Олени.

Героїчний образ Кармелюка знайшов згодом своє продовження в образі Богдана Хмельницького. Радянська критика доводить, що цей образ Шумського в мелодрамі О. Корнійчука (під великим впливом М. Старицького) наочно довів крах "романтичного стилю" акторського виконання. Однак, це зовсім не так. Образ Хмельницького у Ю. В. романтичний до кінця. Особливо це помітно в кінцевому монолозі 2-ї дії ("Багато років я прожив, питав у старих людей, але й вони не пам'ятають, щоб Дніпро розлився так, як цієї весни" і т. д.), що був переповнений патосом деклямаційного мистецтва. Живе слово тут виступало на перший плян і діяло безпосередньо на глядача.

Ще перед Богданом, в 1936 році, Ю. В. довелось грати складну ролю Пилипа II в "Дон Карлосі". У праці над цим образом Ю. В. теж дотримував яскраво-контрастового кольориту романтичної драми. Доки Пилип сидів на пишному королівському троні (оформлення вистави відомого мистця А. Петрицького), він уявлявся володарем світу. Але ця велич зникала, коли Пилип ставав на ноги. Виявлялося, що він був ледве здібний пересовувати покалічені подагрою ноги. Пилип був повний величі, коли лише жестом наказував виконувати. Та тільки но він починав говорити, то відразу було чути напівзбитий голос немічного старого. Говорив він дуже повільно, але в той сам час робив ледь помітні рухи, що виявляли в ньому неврастенічну людину. Отже, загально складалося враження "сталевого коня на глиняних ногах".

Сам Юрій Шумський зазначав, що працюючи над образом Пилипа, він звернувся до численних літературних джерел, де писалося про цей образ, починаючи від "Уленшпіґеля" де-Костера до "Сервантеса" Бруно Франка. Навіть згадував Верхарна...

Поруч з цим трагедійним образом світової клясики талант Ю. В. ліпив чудові образи навіть на агітаційному матеріялі, ніби стверджуючи вислів Ґете, що "мистецтво є тому мистецтво, що воно не є природою". На такому тексті йому довелося грати ролю Кіндрата Галушки — голови колгоспу "Тихе Життя" ("В степах України" О. Корнійчука). Вайлуватий і товстий Галушка — людина, що "сама свій розум має". Свої хитрощі — його перша зброя. Дещо було доведено до гострої іронії. Коли йому Саливон Часник дорікав, що він надто багато уваги віддає приватнім садибам, Галушка Шумського, відповідаючи йому, з особливим підкресленням та іронією наголошував слово "партєйний": "Ти думаєш, як ти партєйний Часник, то можеш мені вказувати? Тепер, брат, непартєйний більшовик ще більше важить, ніж партєйний..." Сказавши це з виглядом цілковитої невинности, не поспішаючи, а цілком спокійно, він кінчає фразу в тому ж ритмі, тільки трохи піднявши голос: "Не сунь свого носа в мої горшки" і викликає цим бурю сміху в залі.

Сам образ Галушки у Шумського переростав рямки п'єси. За ним відчувався типовий образ українського селянина, якого часто можна було зустріти в підрадянській дійсності, життєвою засадою якого було: працюю, творю, а далі вашого носа в мої горшки не суньте. Зась!

Безумовно, образ Галушки, Ю. В. розвинув далі в особі другого голови колгоспу — Романюка ("Калиновий гай" О. Корнійчука). Зовнішній вигляд його Романюка викликав неспокій радянської критики яскраво вишитою сорочкою, чисто виголеним обличчям та чудовими пещеними вусами. Проте, в характері стверджено його "солідність". Добре пам'ятаючи образ Галушки, можна собі уявити, скільки мусів укласти іронії та сарказму покійний Ю. В. в горді слова Романюка, що його колгосп... "перший від відставших". Це вже не Галушка, трохи самозаспокоєний, розніжений. Його Романюкові додано рис самовпевнености й наполегливости. Тут актор ріс далі з життям свого народу і творив образи, що виявлялися куди живучішими, ніж той бліднй матеріял, на якому йому довелося творити — бліда еклектична суміш т. зв. стилю соціялістичного реалізму.

Це було 1937 р. На відзнаку 100-ї річниці смерти О. Пушкіна, театр ім. Франка готував його драму "Борис Годунов", де головну ролю мав виконувати Ю. В. Шумський. Зайшовши в залю зі знайомим Т., що брав участь у "масівці", ми трапили на пробу сцени перед Василієм Блаженним. Двоє молодих акторів відбували на кону діялог Першого й Другого (з народу). Саме дійшли до репліки Другого — "Я стояв на паперті й чув, як диякон закричав: Гришкє Отреп'єву — анафема!" "Проспівайте це для більшого підкреслення", — почувся режисерів голос до Другого. Той зробив кілька спроб, що не задовольнили режисера, і він почав було пояснювати молодому акторові...

Тим часом присутній на пробі Ю. В. Шумський виявив нетерпіння. "Дозвольте показати їм", — звернувся він до режисера. Одержавши дозвіл, Ю. В. своїм дужим голосом протягнув: "Гришкє Отреп'єву — а-нафе-ма-а!" Я тут відчув, як ніби електричний струм пройшов по спині... Очевидно, те саме відчули й усі присутні — стільки було в тому вигукові сили, міці й безмежної щирости... Вихід з нашого стану окаменілости зробив сам Ю. В.: "Ну, що, хлоп'ята, — звернувся він до молодих акторів. — Зрозуміли? Ех, що ви знаєте, бідолахи!"

В його голосі звучала іронія... Чомусь тепер, коли талановитий актор назавжди відійшов від нас, саме й пригадується цей випадок, а Ю. В. уявляється тим бідолахою, що мусів витрачати свої творчі здібності на агітаційно-пропагандивному матеріялі, у той час, коли всім єством тягнувся до своїх улюблених образів — героїчно-романтичних — з свого національного й світового репертуару. У цьому епізоді виявився глибокий жаль людини-мистця, жаль на обмеження своїх сил і одночасне стремління вгору, на висоти справжнього мистецтва.

УВАГА! **УВАГА!**

"ПОРОГИ"

перший літературно-мистецький журнал на американському континенті.

В "ПОРОГАХ"

друкують свої праці українські поети, письменники, мистці та вчені.

В "ПОРОГАХ"

друкуються переклади кращих літераторів світу.

Річна передплата в Канаді і ЗДА $3.00.

в Канаді: Замовляти:

Nowi Dni, Box 452, Term. A. Toronto, Ont., Canada.

Остап ВИШНЯ

ДИКА КОЗА

Ю. В. Шумському

Благородна тварина — дика коза.

Благородна і своєю постаттю, коли стрункá й ніжна стоїть вона серед кущів ліщини або на зеленій квітучо-пахучій галявині лісу нашого чарівного, чи коли, спустившись до Сули, до Росі, до Горині, граціозно нахилившись, студену воду п'є.

Благородна і в стрімкому вихорі-льоті, коли, налякана, не біжить, стелеться над чагарником, над кущами, чи поміж дубо-ясенових стовбурів.

А ще благородніша вона тим, що через неї і завдяки їй можна виявити дуже несимпатичну породу роду людського, ту породу, що ганьбить почесне звання мисливця-людини і якій є назва — браконьєр.

Браконьєр — це, власне кажучи, людина тільки зверху: в неї, коли починати знизу, — дві ноги, черево, груди, дві руки, писок, баньки, голова й кашкет або капелюха на голові.

У баньках (у людей ці штуки звуться — очі) нема ні радості, ні суму, самі тільки хитрощі. У людей очі дивляться, а баньки в браконьєра — бігають.

Серця в браконьєра нема. Замість серця в нього торбочка з м'язів.

Торбочка ця в нього спеціяльно для того, щоб сильно дуже калататися, коли хтось тюкне.

Оце й є — браконьєр.

Так ще раз кажемо, дика коза допомагає виявляти серед людей отих вилюдків-браконьєрів, хоч і платить за це своїм життям.

Дику козу полювати заборонено.

Тільки з особливого дозволу урядових організацій дозволяється одстрілювати певного часу самців-цапів, а браконьєрові закон не писаний, він іде в ліс і винищує і цапів, і кізочок, і маленьких козеняточок.

Нам ніколи не доводилося бачити браконьєра за його підлою роботою, але ми уявляємо собі, як може лупати він своїми баньками, коли конаюча кізочка дивиться на нього своїми печальними-печальними, повними сліз, очима.

І яка шкода, що її благородство не дозволяє їй плюнуть тому звірові межи його баньки?!

Браконьєр — хитрюща бестія.

Юрій Васильович Шумський, чудесний артист і чудовий мисливець, — дехто, приміром, каже, що він мисливець кращий, ніж артист, дехто тої думки, що з нього, навпаки, артист далеко кращий, ніж мисливець, а ми — такого погляду, що коли він такий мисливець, як артист, то таки справді він прекрасний мисливець, — так Юрій Васильович розповів нам таку пригоду.

— Зайшов, — каже, — якось до мене земляк.

— Приїздіть, — просить, — тай приїздіть до нас у Дзвонкове полювати. А то чомусь увесь час в степах України охотитесь.

Зібрались ми кумпанією й поїхали. Поїхав, — каже Юрій Васильович, — я й зо мною Платон Кречет, Галушка й псаломщик Квазимодський із собора Паризької Богоматері. Приїхали ми у Дзвонкове, зупинилися в земляка, перекусили й зразу в ліс. Тільки но в ліс увійшли, коли це — бббах! — і недалечко. Ми туди. Зирк — на галявинці хтось біля вбитої дикої кози вовтузиться. Я як крикну:

— Стій!

Ви ж самі розумієте, що робиться з браконьєром, коли він почує "стій!" Це на нього так впливає, як батіг на рисака. Він за козу і в довгої. Ми за ним! Усі вчотирьох! Галушка з Квазимодським трохи відстали, а я та Кречет по п'ятах за ним. Прибігаємо в село, помітили, в яку хату він ускочив. Убігли й ми в його хату, ну, може хвилин через три, як ускочив він:

— Де коза? — питаємо.

— Яка коза?

— Дика коза, що ти в лісі тільки що вбив!

— Та я й у лісі не був!

Жінка його над колискою стоїть, нахилилася, дитину годує.

— Люди добрі, — озвалася жінка, — та ж він із хати нікуди не виходив!

Ми шукать. І в печі, і на печі, і під подом, і в миснику, і за мисником, і в помийниці, і в діжі, і в сінях, і в чулані, — нема!

Ми й у коморі, і в хліві, і в свининці, і під свининцем — нема!

Підбігли Галушка з пасаломщиком Квазимодським, — та всі вчотирьох по всіх закутках, по всіх закапелках.

Облазили скрізь, де можна, де й не можна — нема!

Увійшли ми в хату, одпочили і знову до хазяїна:

— Де?

— Та чого ви, — каже, — до мене присікались!? У лісі я не був, ніякої я кози не вбивав!

Тоді я вже до нього ладиком:

— Слухай, — кажу, — чоловіче! На власні ж очі всі ми бачили, що козу ти вбив, що з козою ти додому біг і з козою в хату вскочив! Де вона, кажи?

— Та то ви помилилися! То може сусіда, а не я! Я вдома сидів!

— Ні, — кажу, — не сусіда, а ти!

Та вже, ви знаєте, і злість мене бере, та й цікавість розпинає, де можна козу так заховати?! Ми ж усе облазили і не знайшли.

Тоді я йому кажу:

— Слухай, дядьку! Даю тобі слово, що нікому, нічого не скажемо, нічого тобі не буде, коза залишиться тобі, — скажи, де ти її так заховав, що ми знайти не можемо? Де?

Він довго думав та й каже:

— А нічого не буде?

— Ні, нічого! Слово даю!

Тоді він до жінки:

— Покажи!

Жінка його відхилилася від колиски:

— Ось вона! Я її груддю годую!

Підходимо: справді лежить у колисці невеличка дика коза, над якою в скорбній материній позі ввесь час стояла браконьєрова дружина.

— Отакі браконьєри! — закінчив оповідання Юрій Васильович Шумський.

Хитрюща бестія — браконьєр. І шкідлива бестія — браконьєр.

Та проте й з ним боротися можна.

Повертаючись одного разу з полювання, зайшов я по дорозі до давнього мого знайомого Максима Тудистрибни перепочити та молочком підкріпитися.

Давно вже, років чи не з п'ять, я Максима не бачив.

Зайшов. У хаті сама Максимова жінка.

— Драстуйте, — привітався я.

— Драстуйте! Давненько вас не чуть!

— Заніколилося, — кажу. — А Максим, — питаю, — де?

— В оборі порається. Зараз увійде!

— Чи не можна, — питаю, — у вас молочка?

— Е! Молочка?! "Не видоїли бичка!" — одповідає Максимиха.

Здивувався я кріпко: така завжди привітна жінка і нате вам!

А вона до мене:

— Нема, — каже, — молочка! Коза корову з'їла!

— Як?

— А так! — каже.

Коли ось і Максим у хату.

Привіталися.

— Давненько, — кажу, — вас не бачив, Максиме! Мене робота не пускала, а ви ж у місті буваєте, чому не заходили? Раніше було частенько навідувались!

А жінка од печі:

— Козу полював!

Я сиджу й нічого не розумію.

Максим махнув рукою:

— Та!

— Що таке, — питаю, — Максиме? Розкажіть!

— Три роки дику позу полював! — ще раз махнув він рукою.

— Три роки?! Як це — "три роки"?

— А так!

— З рушницею?

— Та де там з рушницею!!

— А з чим?

— З ізоляцією!

Та й розповів мені Максим таку історію:

— Пішов я з рушницею в ліс, може, думаю, де зайця підніму. Вийшов на личакову поляну, зирк! — а передо мною, ну, не далі, як до комори, стоять дві й дивляться на мене. Отут у мене як затіпається! Не витримав: приложився — ббах! — одна на місці! А друга втекла! Я біжу до неї і світа не бачу! Прибіг! здіймаю череска, путаю ноги! А руки тремтять, а ноги тремтять! Нічого й не бачу, нічого й не чую! Коли хтось по потилиці мене як шарахне, так я своїм лобом об козинячий тільки — лусь! А в очах огники тільки — блись! блись! блись! Отямився, а передо мною лісничий. Ну, далі самі вже знаєте: суд і три роки з ізоляцією!

— З ізоляцією та ще й без корови! Бо поки його три роки за козою носило, я й корову продала! Охотник! — додала з притиском Максимиха.

— І рушниці нема? — питаю.

— Та на лиху годину та рушниця?! Як і піду колинебудь на козу, то тільки з жінкою і тільки на Житній базар!

— Навчили одного браконьєра, — подумав я сам собі.

Можна їх усіх, браконьєрів, навчити, — треба тільки як слід за це діло взятись.

Полюють дику козу здебільшого загонами, гучками. Облавою, одно слово.

Робиться це з дозволу відповідних організацій, коли провадиться так званий одстріл цапів-самців.

Для мисливця труднощі полювання на козу полягають у тому, щоб не помилитись і не бахнуть замість цапа козу-самицю.

— Ну, а як ти його в лихої години розбереш, коли вона повз тебе не біжить, а стелеться, летить і на мушці вона в тебе одну мить, — скажіть, як ти розбереш, чи коза воно, чи цап?! Прибріхують ті мисливці, що кажуть: — Я, мовляв, ніколи, не помилюсь! — З сумом казав мені оце якось прекрасний, досвідчений старий уже мисливець! — Ну, й трапляються, звісно, конфузи, коли замість цапа дивиться на тебе печальними очима кізочка... Дуже неприємна та до того ще й кримінальна справа!

Єдиний, на нашу думку, спосіб не помилитися, чи коза повз тебе летить, чи цап, — такий.

Коли ви помітите, що десь у кущах щось шелестить, виймайте шматочок хлібця й, простягаючи його в руці, кричіть:

— Кіз-кіз-кіз-кіз!

Вона, звичайно, зупиниться.

Ви зразу ж питайте:

— Чи ти коза, чи ти цап?

Вона зразу ж вам:

— Я — коза! А цап позад мене летить! Туди дивись!

Гав тут ловити не можна! Діялог з козою має бути стенографічний, інакше втеряєте цапа.

Трапляються випадки, що цап, зупинившись на ваш заклик — кіз! кіз! — стане перед вами, щоб вас обдурити, мекне басом.

— Я — коза!

Але в цей час ви встигнете помітити в нього ріжки й борідку, коли він не поголиться. А є й узагалі цапи без бороди й без ріжок! Тоді вже дивіться туди, куди вам ближче!

І бабахкайте!

Убити цапа — це ціла подія в житті кожного мисливця.

Траплялося й мені вбивати.

— Заходьте, — запросив мене добрий мій знайомий і старий мисливець, — взавтра до мене! Дикого цапа встрелимо! Дозвіл маю!

Я зайшов, зарядивши рушницю "чотирма нулями".

— Рушницю, — каже мій знайомий, — поки що розрядіть і повісьте та йдіть сюди й сідайте, поговоримо!

Щоб довго не балакати, — убив я тоді чи не ціле здоровенне блюдо дикого цапа! Ох, і смачна ж дичина! Хазяйка вже аж кривиться почала! А я б'ю, а я б'ю!

Яка ж благородна тварина — дика коза!

І в лісі, коли стоїть, і коли вона летить — стелеться, і коли вона браконьєрів виявляє.

Благородна вона й на блюді!

В. КИВЕЛЮК

Мистець, мистецтво, глядач і критика

(Ще до мистецького конкурсу)

Звичайно буває, що з улаштовуваних конкурсів та визначених нагород конкурсовою комісією, рідко коли загал мистців був настільки вдоволеним, щоби не оспорюючи, годився із осудом журі. А вже про загал громадянства і не згадувати. Останній, властиво, це перший конкурс на еміграції в Америці, приніс, як це показують відгуки його в пресі, деяке схвилювання і поділ думок, як між самими мистцями, так і критикою та громадянством. Безперечно треба признати, що стаття Л. Кузьми була в цьому випадку найрічевішою, бо визнаючи нагороди, конкурсове журі наперед мусить знати чого хоче — мету такого конкурсу. Чи нагороджувати за пильність і поступи в мистецтві, чи тільки за високу якість мистецьких осягів. Друга передумова — це саме журі повинно, оголошуючи вислід конкурсу, не вдоволятись подачею самих імен, але оприлюднити за що саме признана нагорода, отже його обов'язком було ці якості премійованих картин визначити, бо ж нагороди дають особливо вирізненим мистцям. Третя можливість — фундатор нагород може поступити, як йому за його гроші подобається; визначити таке журі, якого він собі бажає. У призначенні нагород мати власну мету, не в'яжучи себе нічиєю думкою. Тут виринають іще інші сумніви, а саме, чи слід допускати до участи в конкурсах тих, які зараз є студентами мистецьких інститутів. Звичайно, водиться так, що студіюючі, поки не покінчили учбових інститутів, не брали участи в прилюдних виставках, тому, що їх зобов'язує програма брати участь у показових виставках їхнього інституту. Наводжу тут факт, який викликає непорозуміння. Журі нагороджує "Бома" Р. Пачовського, Горняткевич виправдує нагороду як заохоту до праці, а Островерха ставить цю картину на межі дилетантизму. Щось тут не в порядку, є враження, що хтось когось дезавуує, відмовляючи критицизму в оцінці. До речі, треба відзначити, що немає такого мистецького інституту, де приймали б дилетантів, без перевірки їхніх праць чи вступного іспиту. А Пачовський як хемік, обізнаний з оптикою, а в мистецтві не гірше з імпресіонізмом. Його "Бом" заслуговує на увагу доразовою децизією кольорової плями на полотні — це безперечно його плюс. Інша справа — гармонія кольорової цілости, яскравість, натуга офарблення чи згашеність скалі, про те вирішує тільки час.

У числі "Листів" (березень, 1954) з цього ж приводу забрали голос Р. Купчинський та один із членів журі М. Кузьмович. Висновки їх постільки цікаві, що над ними варто хоч би побіжно зупинитись, вони зачіпають одне з основних питань естетики, а саме становище мистця, ставлення глядача до творива та становище критика і завдання критики.

Кожний мистець, маючи певну ідею, мусить мати теж і готову форму, у якій вона буде зреалізована, бо тільки вона вирішує про твір. Уже стоїки твердили, що не срібло своєю ціною вирішує в розбитій вазі, але її знищена форма, отже без форми немає речі, немає різьби, творива. Як кожній речі у природі притаманна і тільки їй питома незмінна форма, так в естетиці форма твору кожночасно підпадала видозмінам, вона коливаючись була узалежненою від світоглядових настанов доби. Це говорить про те, що форма творива у кожній епосі не була постійною, вона мінялася враз із світоглядом доби. А що мистецтво є саме одним із проявів, випливаючих із світогляду доби, то з цього зробимо висновок, що в такій же мірі воно є частиною цього світогляду, отже, є знанням. Коли хочете пізнати якусь минулу епоху, мусимо вивчити її життєву систему. Коли мистець задумує намалювати картину чи виліпити різьбу, він теж користується цією частиною сучасного йому естетичного світогляду, себто коротко, естетикою, — вона бо є теоретичною підбудовою, обґрунтуванням його напряму в мистецтві. Без цього знання теорії, чужої чи створеної власної, він неспроможний нічого вдіяти, бо вона обґрунтовує його форму, у якій має бути виведений твір. Отже, кожен мистець не малює чи різьбить "отак собі", але в часі праці його творчий процес думок мусить співпадати чи йти по лінії засвоєного ним естетичного світогляду, мусить підпорядкуватись певним законам творчости, якійсь дисципліні. Значить і мистецтво є теж деяким знанням. Справді, естетика від найдавніших часів не витворила якихось незмінних конструкцій-правил, але у кожній добі вона устійнила приблизно критерії оцінки, шляхом селекції і порівнянь. А ці стали основою критеріїв даного часу. У нас ці справи надто спрощується. Ми переконані і без доказів, що гра в карти та шулерка це чимале знання, набуте через практику, але чомусь уважаємо, що ці тези не стосуються до мистецтва.

А тепер перейдімо до глядача. Тут саме і наштовхуємось на соціологічну функцію мистецтва, його завдання. Мистецтво кожної епохи — це вона сама. Воно було показником її духової наснаги і прямувань. Коли візантійське чи ґотичне мистецтво відбиває в собі етику і мораль християнського світогляду, то рококко є тільки свавільною іграшкою одної кляси суспільства. З французькою революцією мистецтво усуспільнюється, воно не тільки стає доступною вартістю для всіх прошарків, але й віддзеркалює в собі естетичні уподобання цих прошарків. Коротко скажемо, що яке у дану добу громадянство, таким є його мистецтво. Для прикладу гляньмо на німецьке мистецтво експресіоністів, згуртованих в союзі "Ді Брюке", на мистецтво Нольде, Кірхнера, Майнера, Пехштайна, Шмідт Поттлюффа і притаманне їм кольорове зіставлення із сирих чистих піґментів, будованих не на основі контрасних гармоній, але зумисному шуканню "гармонії" диссонансів, різних до несамовитости зіставлень і таких же деформацій. Там з фарби, здається, видушено останні соки, вона дихає чимось первісним, сирою, свавільною, стихійною силою, але рівночасно це насильство над фарбою криє у собі щось брутальне, це звільнення себе від будь-якої дисципліни, витонченого смаку, це перехід від культури до модерного варварства, розперезаної волі.

Проф. д-р Йоз. Попп у статті "Німецьке малярство останніх 50 років", вміщеній у "Вестерманс-Монатсгефте", дає таку характеристику експресіонізму: "Стривожений любитель мистецтва спитає: як у тому мистецтві з красою? Адже в мистецтві є теж і правда

і сила, — життя і його вираз, як ідеал, а це все від гармонії краси все більше або менше віддалене."

Або загляньмо у різьбу; досі в европейській різьбі переважав культ досконалої людини в античному розумінні, чи тільки індивідуальна гармонія відношень як характеристика типа, чи узовнішнення широкої скалі психічного змісту в жестах м'язів чи виразі лиця. У скульптурі німця Барляха, після його шестилітнього побуту в Росії, не випадково місце естетично-фізичних психічних прикмет займають біологічно-тваринні притаманності, не реакція психіки, а реакція інстинкту, як страх, голод, холод чи інші. У сучасній тематиці німецького мистецтва інстинктово-патологічним проявам людини приділено доволі багато місця. А тепер порівняймо нічшеанський культ надлюдини, якій по своїй волі дозволено рішати долю слабших у свою користь і відображення цієї доктрини в гітлерівській системі з перекресленням усіх етично-моральних норм християнської культури і протиставленням її культу насильства, брутальности і жорстокости старогерманського Одина, — прийдемо до висновку, що це звиродніле мистецтво, яке Гітлер так різко заперечував, було його ж рідною дитиною, одним із проявів духовости, інстинкту нічим необмеженого зоологічного еґоїзму в політиці цього ж часу усього німецького народу мистецтво тільки випередило час. Цей нічим не стриманий суб'єктивізм і звільнення себе від усякої дисципліни в мистецтві іде рівнобіжно з потоптанням загальнолюдських норм тодішнього режиму у міжнародніх зв'язках. А зараз другий приклад. На наших очах проходить невблаганна боротьба двох глобальних світоглядів: християнського із віковою будуючою традицією і московсько-комуністичного, який є запереченням будь-якої традиції. Боротьба ця змагає до захитання морально-етичних вартостей, на яких досі спиралася західньо-европейська культура. Місце Бога за проповіддю московських "богоіскателей" мав би зайняти піднесений ними до культу Бога — сатана. І візьмім появу в мистецтві Пікассо. Одні його обожнюють, а другі лають. Немає сумніву, що він теж є маркантним виразником своєї епохи, яка себе переживає. Поза поважними досягненнями в мистецтві, як в кубізмі, неоклясицизмі, а навіть в абстракціонізмі — усі інші його "коники" є тільки розпачливим кроком зближеної катастрофи осамітненої людини, залишеної самій собі. Трагізм її лежить в нищенні і запереченні всього, що досі зберегла традиція. Від його світа цих "коників" один крок уже веде в пропасть. І не вина тут самого Пікассо, а вина суспільства. Вона у психольогізмі мас, їхній вірі в фальшиві розкладові течії, які взяли гору над конструктивними ідеями. Мистецтво Пікассо — це дзеркало сучасної епохи, а він сам — продукт цього ж часу. Одначе не слід теж робити фальшивих висновків, накидаючись з мокрим рядном на сучасне мистецтво, наче воно взагалі є тим же хоробливим симптомом розкладених суспільств, прожертих московським нігілізмом. Живемо безумовно на переломі умираючої старої і народження нової, атомової, доби. Сучасне мистецтво зараз спирається на наукових дослідах. В доцьогочасному нашому космологічному поняттю підставу видимого нам світу творила матерія. Зараз наука, розклавши атом, тривимірну субстанцію матерії замінила безвимірною і безпростірною енергією, як новим четвертим виміром. Це й стало поштовхом для сучасного абстрактного мистецтва. Коли дотикальну і зриму матерію заступила незрима і безвимірна енергія, воно зриває із світом матеріяльної дійсности як змисловго поштовху із зовні і переходить до унутрішнього, інтуїтивного світу — власної уяви, світа власних ідей, яких джерелом зараз стає, чергуючись, чи то свідомість-розум, чи ірраціональні імпульси. За Платоном можна б це окреслити, що зараз мистець формує не видиму матерію, а ідеї самі по собі, які є тільки ідеальним правзором для матерії. Реалізуючи витвір власної уяви в площині полотна він створює нову "конкретну", чи як хто хоче, "магічну" дійсність, як протиставну природній дійсності, конкретну тому, що вона із небуття його уяви стала трансцедентним доконаним завершеним новим буттям. Елементами абстрактного мистецтва є або видумані, уявні "магічні" предмети із легко зазначеною пластикою, або колір, лінія, обмежена площа. Відкидаючи усяку тривимірність — воно безпросторове і позачасове. Уже Кандинський, ще до появи теорії квантів Плянка, до деякої міри сформулював теорію абстрактного мистецтва твердженням: коли лінія звільнюється від предмету, стає сама предметом. У його полотнах серед кольорових плям усякі чорні риски — це предмети цієї ж "конкретної" дійсности. Із цих коротких зауваг ми бачимо, що мистецтво не є відірваним явищем від життя, якщо не стимулятором, передвісником його нових духових перемін, в кожному разі воно є одним із видів естетичних вимог суспільства в дану пору. Кожне відмирання, декаданс, родить уже кризу, яка є заповіддю прийдешніх нових вартостей.

Усе наше виховання грунтується на сприйманні змислами вражень із зовні, провірених досвідом. Небезпеку вогню знаємо через попечення. Цей набутий досвід і викликані ним навики часто стоять на перешкоді нам розуміти сучасне мистецтво. Ми хочемо безнастанно порівнювати або просто конфронтувати намальоване з дійсністю, забуваючи одночасно, що картина і дійсність — це дві зовсім протилежні проблеми. Те, що в дійсності може бути для нас байдужим, непомітним, — у картині стає захоплюючим. Візьмім подерті черевики, намальовані Ван Ґоґом. Предметно вони аж ніяк не заслуговують на увагу. Коли ж оглядаємо їх на картині, тоді захоплення наше не є вислідом вірности передачі латок чи проношених підошов, але факту, що цей кусень невибагливої дійсности оглядаємо як бачений і переданий чужими очима. Він уже властиво не переданий, а перетворений мистцем так, як він його по-малярськи відчуває, себто зінтерпертований у мові відчутих ним красок і тільки гармонійне їх зіставлення дає нам естетичне вдоволення, а не сам предмет по собі, бо що є на картині, того в дійсности немає. З цього можемо зробити висновок, що підхід наш до предмету може бути подвоєним: можемо оцінювати його з практичної сторони й естетичної. У першому випадку його призначення розцінюємо з чисто ужиткової сторони, у другому — розцінка торкатиметься його мистецького боку. Розглядаючи картину і розставлені на ній предмети, ми розглядаємо естетичну дійсність, якої практично-ужиткова вартість є ніяка. Тому мистецький твір, як окрема естетична дійсність є цінністю вищого ряду, дуже часто запереченням дійсности. Тут будь-яка конфронтація є неможлива і зайва. Нас цікавить сама атмосфера творива, його час. Але буває, що глядач стає перед картиною серед елементів якої немає жадного натяку на будь-яку дійсність, з якою би можна щось порівнювати. І тут саме починається непорозуміння, він повисає в повітрі, не маючи змоги об щось зачепитись і прирівняти. Остається одна можливість — звернутись і поінфор-

муватись у відповідній мистецькій літературі.

З хвилини обриву творчого процесу мистця, коли на картину покладені останні мазки і вона почала як самостійна сконкретизована дійсність жити — з цим моментом починається й процес естетичних переживань глядача. Його емоційні відчування будуть тим глибші, чим більше співзвучних моментів із його власною психікою віднайде він в творіві. Одначе ширина скалі його відчувань усе ж залежатиме від хоч би загального ознайомлення з предметом мистецтва.

Яке ж становище критика в мистецтві, а зокрема завдання критики? Коли ми ствердили, що мистецтво є знанням, то річ ясна, що крім мистця таке знання мусить мати й критик. Тут не вистачить самого інтуїтивного відчування, яке зовсім вдоволяє глядача. Коли говоримо про епохи і їх стилі, тоді розуміємо під ними й цілі їхні життєві системи, які були і є рушійними силами постання мистецва. Отже, критик будує власний естетичний світогляд не тільки на оглядданні картин чи різьб, але і на вивченні відповідної мистецької літератури. Критик не може виходити із особистих засад в оцінці творива, бо у багатьох випадках між експонатами на виставці тільки незначна кількість праць може нам відповідати — "подобатись" — одначе, це не доказ, що ця решта не має високомистецьких прикмет. Противно, вони можуть перевищувати "відповідаючі" нам картини і саме в тому лежить відповідь на поставлене друге питання: завдання критики. Коли глядач сприймає твір пасивно, критик — у процесі його емоційних переживань мусить включитися активно в твориво, він мусить без огляду на те, чи йому особисто твір відповідає чи ні, — зрозуміти його суть — збагнути інтуіцію мистця; чого саме хотів, чого добивався в творі, знайти ключ до зрозуміння його. Тому він мусить знати більше самого мистця, бо що у мистця може бути тільки проблеском його підсвідомости, критик мусить знати про наявність цих елементів у творі, які можуть бути одною із притаманностей мистця.

Дуже часто мистецькі критики в товариських розмовах — підступом — стараються видобути від мистця відомості про його нові досягнення, мотивацію його творчости, щоби на основі них виробити собі ясний образ, чого хоче мистець та у яку "ізмову" шухляду його призначити. Перед критикою стоїть завдання визначити мистецьку вартість його, порівняльну якість з іншими творами, дати її оцінку.

Коли мова про об'єктивізм чи суб'єктивізм критики, тоді треба ствердити, що немає ні одного ні другого, або погодитись, що одне і друге існують спільно. Об'єктивною критика є тоді, коли критик через твориво зуміє інтуїтивно збагнути мистця, його психічний образ та через нього увійти глибше в суть картини. Чим суб'єктивніший буде критик, тим об'єктивнішою буде його критика. Він виходитиме не тільки від себе, свого "я", його власних уподобань, але із естетичних основ автора, його мистецького "вірую" і в цьому умінні погодити його внутрішні відчування, пропущені крізь призму інтелекту, як теж в умінні збагнути і розшифрувати чужий психічний комплекс, буде цією бажаною і позитивною критикою. Тоді критикові припаде роля бути екраном, який, сприймаючи образи, у доступній формі відкидає їх у простір для зрозуміння іншим, роблячи їх доступними суспільству. Тільки така критика має вартість для громадянства, бо вона через окреслення і визначення вартости твору стає інформатором і виховником у мистецтві. Всяка фразеологія — хоч не шкідлива, проте ніякого пожитку не приносить, вона добра в товариському гурті за чаєм, при бріджу та не на шпальтах преси. Критика має виховувати, орієнтувати самого мистця в його осягах і недоліках, довести до його свідомості неусвідомлені ним може, цілком, але вичуті, елементи власної творчости, поширити естетичний обрій суспільства, защепити йому мистецьку культуру і розуміння мистецтва.

Платон ВОРОНЬКО

**
*

Я люблю ці степи неозорі,
Де безмежна, ясна далина,
Де у росах купаються зорі
І пісні окриляє луна.

Я люблю це розгорнуте небо,
Що хмарки голубині несе,
Але жити не можу без тебе,
Бо тебе я люблю над усе.

Я чекаю, шукаю щоночі
У степу, у зеленім гаю
Твої ніжні усміхнені очі, —
Я їх в зорях нічних пізнаю.

Підійди — пригорну, поцілую,
Підем разом по рідних степах,
Бо про тебе — любов молодую —
Кожен колос шепоче в снопах.

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10x7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. **Ціна — $1.20.**

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї кляси, 96 сторінок. **Ціна — $1.00.**

3. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї кляси, 96 стор. **Ціна — $1.00.**

4. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї кляси, сторінок 112. **Ціна — $1.25.**

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількости примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів. Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

Микола ЩЕРБАК

У ЛЬВОВІ

(Уривок з поеми "Шлях у вічність", присвячений Йосипу Позичанюкові)

Там, над Дніпром, ти б не повірив, ні,
Хіба у мріях, оповитих снами,
Що в соняшно-терпкій Галичині,
Колисаний карпатськими вітрами,

Ти пронесеш до синіх верховин,
Як цвіт із ниви — думи колоскові!
Що прошумиш, немов потоку плин
Серед бескидів гомінких — у Львові!

У Львові!.. Парк ще у сльозах мок,
Але дощам наперекір,
Промінився Високий Замок
І височіли вістря гір...

Зима вже відійшла в Карпати
В свою оселю кам'яну
І Йосип вийшов зустрічати
Веселу віснищю — весну!

Що принесеш ти Україні,
Співуча госте з-за морів?!..
Димівся, мріючи в долині,
Неначе Київ, ранній Львів.

І ці дуби, і ці верхів'я,
Як Володимирська Гора.
Нема лише степів безмір'я
Та буревійного Дніпра!

Але зоріють тут Карпати
І соком б'е, немов жива,
Твоя живиця, земле-мати,
Глибенна сила вогнева!..

А що, як "невсипущі очі"
Дізнаються?! Що буде з ним!?
Він прокидався серед ночі,
Залитий потом крижаним...

Хмарки пливли на виднокрузі...
Одно ти, Йосипе, затям:
Оунівці — надійні друзі!
Лиш обминай безодні ям!

Лише зумій, зумій де треба
У щасті й горі промовчать!..
Поглянь, як у високім небі
Журливі журавлі ячать.

Крилатий ключ, як пісня рання,
У димній далечі зника...
А в думці, ніби сподівання,
Дзвенять вірші Маланюка.

Він їх читав, рядки вогненні,
Що пропікали серце й кров.
Він дихав важко, невтоленний,
Бо душу шматував Донцов...

О! Ви в полоні мрій крилатих,
Товаришу Позичанок!..
Схопився... — Рута!.. Рута-М'ята! —
І дружнім тиском милих рук

Він радо привітав білявку,
Своє чар-зілля!.. Ніби спів
Злетів і тихо сів на лавку
На крилах янгола. Розцвів

Волошки цвіт у світлім житі...
— Як вам поводиться?..

— Оце
Збираюсь їхать! — сумовито
Він подивився їй в лице...
— Додому?!

— Власне, на нараду.
До Києва... Дістав листа...
Чому ви... так?.. Ходімо садом...
Доріжка, ніби золота,

Вела поміж росистих кленів,
Рясним посипана піском.
І листя, свіже і зелене,
Щось шелестіло їм обом...

НАШІ МИСТЦІ

ГЛІБ РАДЧЕНКО

Гліб Радченко належить до молодшого покоління наших мистців у Канаді.

Гліб Радченко ще в середній школі виявив нахил до малярства, беручись там за пензель під опікою відомого маляра О. Савченка. Будучи ще школярем, він уже пробував свої сили в розписі церков, за що був арештований разом з цілою групою національно-свідомої української молоді.

По закінченні середньої школи, Г. Радченко вступає в Харківський художній інститут, по закінченні якого бере участь в цілому ряді художніх виставок. Його твори одержали високу оцінку відомих майстрів, як проф. М. Г. Бурачека та проф. Прохорова.

Шлях Г. Радченка на чужину — від Харкова через Краків і Зальцбург (Австрія) до Монтреалю в Канаді, — виповнений цілим рядом творів чималої мистецької вартости. Г. Р. працює здебільша в олії. Серед його праць є краєвиди, натюрморти, портрети та фігурні композиції. З праць нашого маляра назвемо такі: "Поле", "Сіножать", "Портрет дівчини", "Дніпро на світанку", "Захід сонця", "Скеля з Мадонною", "Капличка", "Весняний мотив", "Манастир", "Гуцулка", "Маки", "Соняшники", "Провесна", "Вечір", "Замок", "Брама", "Альпи", "Селянин з Полтавщини", "Молодиця", "Шевченко на Дніпрових порогах", портрети Г. Сковороди, Л. Українки, Т. Шевченка, С. Петлюри та багато шкіців та етюдів.

Тепер Гліб Радченко й далі працює над українською тематикою. Зокрема над зображення наших історичних постатей.

Ф. Федоренко

Гліб Радченко коло своєї картини "Маки".

М. БИТИНСЬКИЙ

Образ свят. Миколи Мокрого

Образ свят. Миколи Мокрого, фото якого подано в "Нових Днях" ч. 56, виглядає так:

Ікону намальовано на грубій кипарисовій тридільній дошці, міцно зліпленій і стягненій з одного боку двома сильними шпугами; площа дошки розміром 43х 33½ цалі. Дошка і шпуги збереглись назовні добре, але під впливом довгого часу заялозились і закостеніли; натомість всередині дерево виявляє вже значну струхлявілість.

Тепер усю площу ікони покриває біла металева риза з відповідними прорізями для голови і рук Святого. Мальовило підложено левкасовим ґрунтом, що рівномірною, досить грубою верствою покриває площу дошки. Самий малюнок, як звичайно, виконано схематично і як можна легко здогадуватись, яєчно-темперовою технікою настільки високої якости, що ще й тепер, через довгий ряд століть, усі контури зберегли гнучку чіткість ліній, а барви — витривалість і свіжість, хоч загально вони трохи притьмарені. Все ж таки деякі барви і в деяких місцях од впливу часу трохи змінилися, головно потемніли, особливо на виображенні частин тіла. Потемніло також і тло ікони, яке можливо первісним світло-охровим тоном підроблялося під золоте. Виразно видно і темні плямисті смуги по краях образа в тих місцях, де западала колишня стара рама, поки образ був одягнений у ризу. У деяких місцях фарби злегка потріскались, а в інших повідлуплювались, відкриваючи пожовклий від часу левкасовий ґрунт; а біля обличчя і рук святого, очевидно, вже від гострих країв прорізі в ризі, помітні свіжі відлуплення фарб і білий левкасовий ґрунт.

Мальовило образа трактовано за звичайною старою канонічною візантійською іконографічною традицією і за усталеною типізацією св. Миколи Мирлікійського: продовгаста з широким лобом голова і з коротким сивуватим волоссям та з такою ж короткою округлою сивуватою бородою й тонкими вусами; під округлими луками брів — великі, широко відкриті, виразні темнокарі очі з чорними без лиску чоловічками; ніс вузький, загострений, чітко з обох боків відтіней; малі з пухкою нижньою губою уста; вуха виображено ненатурально — "ан-фас"...

Правильно, і також за давніми приписами іконографії, подано й типовий, як для святителя й отця церкви атрибут — Євенгелію, яку він тримає лівою рукою на омофорі, а правицею благословляє. Але самі руки святого намальовано малі, непропорційно до розмірів голови і всієї постаті. Євангелію намальовано велику з листками згоди і збоку в розбіжній перспективі, у темнобрунатній палітурці з темними квадратами по кутах її, де звичайно подаються виображення чотирьох євангелистів.

Одяг святителя Миколи в основному також трактовано за звиками давньої іконографії: священича фелонь й омофор. Але фелонь цим разом має незвичайний, можливо, взагалі винятковий блакитно-зелений кольор (аквамарін) морської води замість постійного червоного або іноді зрідка й білого, які, звичайно, притаманні цьому святому, як іконографічна відмінна прикмета. Менші, дрібніші складки і заломи матерії фелоні модельовано (ламано) натуральним темнозеленим відтінком; натомість основні драперії на фелоні шировано схематично-умовно темно-червоними з цеглястим відтінком рівнобіжними смугами. Ця характеристична для живопису старих ікон шировка була певно за звиком проведена червоною фарбою, яка за довгий час окислилася й набула брунатно-цеглястого вигляду. Із усіх барв на іконі виявилась найвитривалішою блакитно-зелена, яка в деяких місцях ще й досі просвічує особливою, наче зовсім свіжою ясністю.

Омофор у св. Миколи має жовтаво-білий лагідний кольоровий тон, на якому виразно і гармонійно виділяються чорні видовжені, а по кінцях трохи розширені хрести з червонаво-цеглястими просвітами всередині і простими визерунками на кінцях рамен. Червоно-цеглястий колір і тут, мабуть, слід окисленої кіновари. Омофор на плечах Святителя дуже оригінально і незвично для нашого ока уложено: передній кінець його не виходить знизу обох напліч, а перекинений через ліве плече з-за спини, так, що покриває собою ліве наплеччя і спускається просто від шиї.

На загальному гладкому, однотонному тлі ікони з обох боків голови Святого виображено малі, звернені до себе, поясні постаті Христа з Євангелією в руках і Богородиці з омофором. Ніяких німбів ні навколо голів цих постатей, ні навколо голови самого св. Миколи немає, і це якраз підсуває здогад, що німби заступало загальне золоте колись тло чи відповідний йому барвистий підмальовок. Скорше треба припускати останнє.

Ікона має певні написи у слов'янській транскрипції, з них деякі тепер незрозумілі через стислу літературну в'язь і титлування. А взагалі, всі ті написи разом дають дуже добрий матеріял для палеографічних студій. А під цими написами окремими великими (високими) літерами по боках голови святого написано грецьке

Гліб Радченко. Симон Петлюра.

О. ЛЯТУРИНСЬКА

ЗЛОТЧИНА КОЛИСАНКА

Люлі, люлі, люлі, люлі!
Йди но, котку, йди, воркотку,
Йди но, соньку, до кошулі!
присипляти нашу Злотку!

За віконечком і мушка
ані бренькне, зеленушка.
Під лісочок-коливайчик
вибіг зайчик-побігайчик.

А у зайчика на спинці
житній книшик у торбинці,
теплі чуньці від бабуньці
ще й сон-зіллячко в ладунці.

Щось дамо з окрайця котку,
котку, мурому воркотку.
А вже киці, тій моргулі —
дулі, дулі! Люлі, люлі!

ім'я його: НИКО||ЛЯЄ. Також над головою Богоматері подано звичайний богородичний знак: МР — в лігатурі. Усі написи в брунатно-червоній барві сильно притемнені. Так виглядає назовні образ свят. Миколи Мокрого.

Цей чудовий живопис заховується, як я вже згадав, під суцільною, на всю ікону, ризою, ніби під покришкою. Риза виготовлена із досить грубого литого срібла з відповідними прорізами для частин тіла — голови і рук — самого святого Миколи і бічних постатей. Уся риза, як в самому одягу святого, так і навколо його постаті, розкішно орнаментована; навколо голів святих прикрашена кованими срібними німбами з ажурним орнаментом по краях. Під постаттями Христа й Богоматері — горельєфні тиснені в металі хмари. Так само увесь орнамент на ризі горельєфний. Одяг святого Миколи на ризі, як і Євангелія в руці значно відрізняється від одягу на мальовилі: фелонь на ризі прикрашена хрестовим визерунком і багато орнаментованою лиштвою. Багату облямівку має й омофор з розкішними хрестами. При тому омофор уложено на плечах святого "нормально" так, що передній кінець його звисає зпід напліч. Євангелія має також нормальну перспективу збіжну і на палітурці має по кутах виображення чотирьох євангелистів, а в центрі образ Воскресення. Внизу ризи, посередині на вузькій стрічці, тиснений напис чіткими слов'янськими уставними літерами: Свят. Николай Чудотворець. З певністю можна пізнати по дуже тонкій, гарній, технічно досконалій роботі, як також і по дуже точному орнаментуванні ризи, що вона недавнього походження, очевидно з XIX чи найраніш з кінця XVIII. ст.

Принагідно варто б ще до цього долучити деякі легенди, що тісно в'яжуться з описаною знаменитою іконою. Найперше — назва ікони "Микола Мокрий" утворилася на основі дуже давньої, з перших віків християнства в Україні, київської легенди. В ній оповідається, що колись то перепливав Дніпро біля Києва човном один міщанин, київський купець, разом з дружиною і немовлятком на руках дружини. Через необережність матері дитина випала у воду і втопилась. Батьки дитини, як дуже побожні люди, з великого горя і відчаю палко молилися Богу і свят. Миколаєві, просячи рятунку для дитини. Св. Микола з'явився у сні матері і наказав удосвіта рано прийти до катедри св. Софії. Коли нещасна мати прибігла до церкви, то побачила під іконою св. Миколи живу свою дитину, яка спокійно спала у сухих пелюшках, а з самої чудотворної ікони точилась струмками вода. З того часу кияни і весь нарід український став шанувати образ св. Миколи у св. Софії, як чудотворний і назвав ікону — "Микола Мокрий".

Назва ікони своїм глибоким змістом сильно закріпилась у пам'яті і почуттях широких мас українського народу, а трохи пізніше знайшла голосний відгук і в історичних воєнно-побутових традиціях козацтва. Одчайдушні запорозькі мореплавці взяли собі за небесного патрона своїх морських походів св. Миколу, бо слава його, як чудесного провідника на водах і рятівника потопаючих, була вже широко знана в Україні. Ікони св. Миколи козаки брали на бойові човни, а також у морському поході на отаманському човні підносили корогву з його образом.

Мореплавська козацька традиція особливої пошани св. Миколи, як могутнього опікуна і вірного провідника мореплавців, пізніш перенесена була і до імператорської Чорноморської фльоти, що комплектувалась головно з українців. На багатьох кораблях цієї фльоти в особливій шанобі тримали ікони св. Миколи Чудотворця — рятівника потопаючих.

Навіть поза межі України, на далеку російську північ зайшла й утвердилась там голосна і світла слава свят. Миколи, як чудесного патрона мореплавців, бо і російська царська Балтійська фльота визнала Святителя за свого небесного опікуна. А в Петрограді, де був центральний штаб тієї фльоти, побудовано було величний морський храм у честь св. Миколи під офіційною назвою Морського Миколаївського Собору.

Мені самому особисто повелось переконатись, як далеко на північ сягнуло навіть саме ім'я св. Миколи Мокрого київського і як тісно українська легенда про Його чудо зв'язана з тим чужим російським морським собором. В часі відбудування військової служби в Петрограді за І. світової війни довелось мені побувати і в Миколаївському морському соборі. Там на стіні в лівій частині притвору побачив я чудову великих розмірів картину, яка сильно вразила мене своїм загадковим на той час для мене змістом. На картині було виображення старої потемнілої ікони св. Миколи, а під нею на високім приступці фігурку маленької дитинки, обвиненої в пелюшки, що спокійно спить, оточена потоками прозорої води; із самого ж образа Святителя збігає струмками і скапує краплинами вода. Це, безперечно, було виображення на спеціяльній картині київського легендарного чуда св. Миколи Мокрого.

Але до того часу я ще не чув ні самого славного додатка "Мокрий" до імені св. Миколи, ні про його легендарне чудо. Лише пізніш, у студіях української історії й культури, я пізнав і прекрасну київську легенду про чудо св. Миколи Мокрого і зрозумів зміст колись давно баченої у Петроградському морському соборі картини.

ЩЕ РАЗ ПРО ОБРАЗ МИКОЛИ МОКРОГО Й ОСТАНКИ КН. ЯРОСЛАВА МУДРОГО

У зв'язку з опублікуванням матеріялів про ці наші реліквії в ч. 56 нашого журналу, в Торонті (можливо, що і в іших містах) почали кружляти поголоски, що то, мовляв, не оригінал образу, а його "пізня копія". У зв'язку з цим ми навели відповідні довідки у фахівців. Проф. Олекса Повстенко стверджує, що образ свят. Миколи Москрого є без сумніву оригінальний, а не копія. Тільки датується він не XI століттям, як ми подали за даними сучасних власників образа, а XIII-XIV століттям. Це ніяк не зменшує вартости образу, бо 700-річна давність його є також дуже поважною. Образ одягнений у срібну визолочену ризу в 1840 році. За кілька років перед другою світовою війною ікона свят. Миколи Мокрого була очищена в реставраційній майстерні т. з. Всеукраїнського музейного городка (Києво-Печерська Лавра) від пізніших олійних записів. Належить вона до найвидатніших зразків нашого давнього іконописного малярства.

Також наведені довідки про тлінні останки кн. Ярослава Мудрого. Вони вивезені в 1943 році. Перебувають таки в архиепископа Палладія. Деталів поки що про цю справу не подаємо — нехай цим зацікавляться відповідні українські установи й особи. Хто має за цю справу взятись, ми вже висловили свою думку в попередньому числі "Нових Днів".

Антропологічне дослідження кістяка кн. Ярослава Мудрого відбулось не в Москві, як ми подавали (з пам'яти) в попередньому числі, а в Ленінграді. Копії документів про розкриття саркофагу і дослідження також вивезені.

Ім'я особи, що вивезла це все, ми досконало знаємо і в свій час повідомимо наших читачів. Ще раз закликаємо наших читачів подбати (відповідними домаганнями через пресу і організації та партії, у яких вони є членами) про належне збереження й пошанування наших релігійних і національних святощів.

З жалем відзначаємо, що наш заклик поки що не сколихнув нашою еміграцією. Знайте, що само нічого не робиться. І один редактор тут — без допомоги читачів — буде безсилий. **П. Волиняк**

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вірю, що не дуже довго, докторе С.С.Сассе!...

У "Новому Шляху" ч. 69 (3. 9. ц. р.) д-р С. С. Сасс написав чималу статтю під заголовком "Quousque tandem громадянине Волиняк?" Тема статті стара: сякий-такий Волиняк, "хуторянин-землячок", ображає галичан. Відмінність цієї статті від інших подібних у тому, що д-р Сасс не обвинувачує мене в безбожництві, в московському запроданстві і в більшовизмі. Він пише: "...один критик (Ох, коли б то один! П. В.) був схильний прирівнювати Вас, громадянине Волиняк, до совєтофілів. Це згори виключаю..." Тішусь, пане докторе, і "знизу" дякую... Справді, це робить Вам честь і дозволяє мені відповідати Вам, бо це означає, що Ви не переходите крайньої межі.

Але до справи. Я поминаю першу половину Вашої статті, у якій Ви перелічуєте Ваші добродійства "східнякам": вважаю за більше щастя помагати іншим, як бути спомаганим. І мені здається, що витинати своєю допомогою не зовсім гарно. Це мені нагадує відому казку про милосердну пані: "Я ж вам дала, діду, яєчко?" "Дали, дали, панечко, бодай вам дихати не дало!" — та й кинув тим яєчком-зносочком пані межі очі... Так говорить народня казка. Вірю, що Ви, пригадуючи свої добродійства, не мали метою возвеличити себе, а лише зробити своє писання переконливішими. Але все таки хтось з читачів, нехотячи, цю казку собі пригадає.

Не переказую Вашої статті цілком, бо то забере місце. Вона зводиться до такого: Волиняк стало принижує галичан, отже, він не соборник, а "хуторянин-землячок". Причиною цього є мій вислів у "Нових Днях" ч. 55: "Характерно, що на 18 вокальних творів було виконано 6 (третина!) так званих стрілецьких пісень, у яких військової (стрілецької) відваги, патріотизму й українського характеру рівно стільки, як у Сталіна й Маленкова совісти та любови до України".

Другою поважною причиною, яка розпалює стало пристрасті багатьох українців з західніх областей, — друк "Щоденника" А. Любченка, який навіть на думку дуже культурних людей (не виключаю з них і д-ра Сасса) треба було солідно редагувати, себто цензурувати.

В додаток ще й кілька моїх інших висловів з цього приводу, які остаточно виповнили "чашу терпіння" д-ра Сасса і багатьох інших. Зокрема мені відомо, що на цю тему йдуть жваві й гострі суперечки в Едмонтоні, де невеличкий гурток читачів "Нових Днів" складається майже виключно з галичан (українців з центральних земель там майже нема).

Мені трохи ніяково повторювати раніш сказане: я галичан дуже люблю, ціню й шаную, але... боротимусь проти двох Україн: "великої" й "малої", східньої й західньої. Отже, хто признається до "вужчої батьківщини" (Галичини) й до "ширшої" (України) я викриватиму далі. Друге: я поборюватиму примітивізм і нечесність — таке завдання кожного часопису й кожного редактора. Трете: я говоритиму й далі цілком одверто те, що думаю, і обстоюватиму право на це до самої своєї смерти. Вважаю, що редактор, який не говорить одверто того, що думає, не має права редагувати часопис, а читачі не сміють його читати.

Отже, я не тільки думаю, а й певен, що "стрілецькі пісні" є примітивом не вартим уваги, що вони не належать до української музики своєю тональністю навіть. З властивої отим "богопротивним східнякам" скромности, я підкреслюю завжди, що я не музикознавець. Так. Але сьогодні мушу таки порушити засаду скромности і сказати, що дещо в цьому я таки розумію, чимало читав, ще більше слухав, бував і в музичній школі і музику вмію чути, а свою ще й пізнавати. І д-р Сасс мусів би трохи визнаватись на тій "східняцькій" манері вислову: ми часто оминаємо слово "я"...

Але послухаймо, що говорить про ті самі пісні Олександер Кошиць, якому і я і д-р Сасс мусимо в питанні української пісні коритись:

"Недавно розглядав я "Великий співанник Червоної Калини". Ну й набрався ж я біди! Не хочеться вірити очам, коли бачиш, що очолюють його оті "Знамениті стрілецькі пісні" з їх кухонною мелодікою й отим опрацьованням. Отже ми дожили до часів, коли "жовнярські жарти" реклямуються, як музичні шедеври та патріотичні художні цінності, і то в зв'язку з нашою визвольною боротьбою! Змішування найвищого патосу з найдешевшим ерзацом!...

Для вшанування пам'яти Стрілецтва та його патріотичного чину не треба вивішувати їх брудної білизни, а досить було взяти дві-три гарні мелодії (які там є!) й ними схарактеризувати і добу, і її тонус, і світлу пам'ять стрілецтва, а не викладати дешевенькі жидівські вальчики та напівросійські солдатські пісні, від яких стає соромно. Не знаєш чому дивуватись: чи глупоті, чи наївности авторів. Вони, правда, вибачаються пієтизмом до Стрілецтва, але такий пієтизм тільки псує легенду, яка стає вже героїчною історією. Про гармонізацію вже й не кажу, там є що подивляти... Певний, що коли пройде чад минулого, а голова прозвітлішає, то критика скаже те саме..." ("Відгуки минулого", О. Кошиць в листах до П. Маценка, видавництво "Культура й освіта", Вінніпег, 1954, стор. 38-39, лист з датою 6. VI. 1940 р. Правопис джерела. П. В.).

Що маю додати? Судіть мене, пане Докторе, але... разом з Кошицем! Кошиць сподівався (в 1940 р.), що "пройде чад минулого, а голова просвітлішає, то критика скаже своє слово". Пройшло 14 років, я сказав своє слово і... маю!

Не можу не висловити своєї подяки пп. П. Маценкові і Ів. Ільчишину, що вони видали ці листи і ще й вислали їх мені саме впору, бо якби це все спізнилось, то я справді мав би клопіт.

Отже, не український характер і стрілецька відвага, а "жидівські вальчики та напівросійські солдатські пісні" — це стрілецька "епопея в музиці", а більшовицькі пісні — упівська "епопея в музиці". (Див. мою статтю "Коломия є гарне місто..." в "Н. Днях" ч. 40, травень, 1953 р., яка наробила не менше ярмарку, як і мій репортаж про Зустріч діячів української культури в Торонті). Ну, а де ж наша творчість?... Чи дозволите, пане Докторе, поборювати мені засмічення нашої музики, поступовим винищенням українського духу в ній, солодкавими жидівськими вальчиками та російсько-більшовицьким примітивізмом? Але не залежно від Вашого дозволу, я певен, що **мої читачі цього вимагають від мене**, бо вони утримують мені журнал не за мої неповторно-казкові очі і не за мою золоту лисину, а за те, що він (журнал) служить українській культурі й визвольній боротьбі нашого народу.

А коли б навіть ті пісні були й добрі, то я категорично буду проти заповнення ними програми концерту на Зустрічі мистців, бо їх уже відспівав кожен когутик, а не тільки півень — на такому концерті треба співати щось нове, бо той концерт мусів стати віхою в культурному житті еміграції бодай на пару років. А коли це не сталось, то тільки тому, що керували тією імпрезою люди, які свою "вужчу батьківщину" (земля йому каменем цьому "соборному" вислову!) ставили вище від "ширшої". Я це з свого редакторського й українського обов'язку сказав виразно й одверто. На Вашу думку я "хуторянин-землячок"?.. Хай судять читачі про це. А я помовчу.

Я робив закид і улюбленій своїй співачці, одній з кращих наших виконавців — Н. Носенко, але вона на мене не образилась і не посудила мене в якомусь провінціялізмі і в ненависті до... її дніпропетровської "вужчої" батьківщини.

Не маю місця на цитати, тому рекомендую читачам перечитати Любченків "Щоденник" (харківський і київський період). Зокрема звертаю увагу на стор. 45 того мого видання. Побачите, чи Любченко "лаяв" тільки галичан! І ніхто з харків'ян навіть і не подумав ні мене, ні Любченка посуджувати в зраді народу. Бо в них нема двох батьківщин (вужчої й ширшої), а є тільки одна — Україна.

Не хочу відповідати на деталі Вашого листа, пане Докторе — нема місця. Це все те саме. Скажу хіба, що листа інж. С. Процюка, якого Ви цитуєте за "Н. Днями", я значно зм'ягчив, а крім того з написання деякиз літер і з мови його бачу, що інж. С. Процюк галичанин. Як бачите, стверджується моє запевнення, що тільки дуже мізерна кількість галичан мають дві батьківщини (вужчу й ширшу).

Доки я буду "продовжати"? Ось доки: 1. Поки не виб'ю з свідомости частини нашої еміграції поняття про дві батьківщини і поки вони не стануть тільки українцями; 2. Поки не доб'юся права вільно висловлювати свої думки без загрози бути обвинуваченим у зраді народу чи бути вбитим; 3. Поки мене не вб'ють, що може статися, хоч і як я остерігаюсь (навіть на футбольні змагання не ходжу!). Не посміхайтеся, пане докторе, бо я знаю, що говорю: я бачу більше, ніж Ви сподіваєтесь. Знаю, що Ви того не хочете, але може колись будете каятись, що й Ви обвинувачували мене в якихось "злочинах". Справа поважніша, як декому вона здається. Ми легковажимо обвинуваченнями, не враховуючи морального спустошення частини нашої еміграції — отих "молодчиків", як ми їх звемо. Зверність увагу на статтю Б. Богдановича "Покласти край нездоровим явищам" ("Гомін України" від 11. 9.

ц. р. Я посуджую його тільки в одному: у затраті моралі й людської гідности (відкидаю всяку політику тут!). Він не називає жахливого злочину, що стався на матчі: напівсмертельне побиття відомого змагуна О. Скоценя — ні, про те не говориться. Говориться про те, що він мусів грати так, щоб його дружина програла, бо "ходить" (навіть бігає!) "про першенство одної української дружини". От і все. Це такий "чесний спорт" — програй, а коли ні, то вб'ємо, бо ти в такому випадкові... зрадник нації...

Не бороню О. Скоценя. Не знаю тієї справи, бо на матчі не ходжу свідомо. Але факт, що людину були б убили, коли б не поліція. А в пресі ніхто ані чичирк, що когось били! Вірю, що Скоцень, читаючи "Слово до вільних духом", яке було видруковане в провідній пресі, думав, як і Ви, що то до його не стосується: били письменникові Багряному вікна, били проф. Зайцева, а я тут при чому?

Зло стає тотальним. Ось чому я, пане докторе Сасс, розцінюю неперебірливу кампанію проти мене (сьогодні говорю тільки про себе, хоч я в цій ролі, на жаль, не один) як психологічне (інколи несвідоме) виправдання фізичної ліквідації мене при першій нагоді. Справді, якщо Ви читаєте нашу пресу, то скажіть: у чому я ще не був обвинувачений? Хіба що в кражі... Дякую й за це... **П. Волиняк**

РАДІОПЕРЕДАЧА В. ШАРВАНА І НАЦІОНАЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Як відомо нашим читачам, в ч. 55 "Нових Днів" я поставив запитання керівникам радіопередачі В. Шарвана, відки вони взяли, що М. Хвильовий росіянин. На це запитання редакція одержала відповідь від д-ра М. Лози, керівника літературного відділу тієї передачі, у якій говориться: "сказав я, що він з походження росіянин", а не росіянин, як то я написав у "Нових Днях".

Припустімо, що й так. То я повторюю всі свої запитання ще раз: за якими джерелами Ви твердите, що М. Хвильовий з походження росіянин? Поясніть же всім, щоб увесь світ знав, що все, що є в нас талановите, що боролось проти російської окупації, є російського походження.

Д-р М. Лоза за своє джерело подає брошуру М. Ласковця "Микола Хвильовий — легенда та дійсність". "Думаю, — пише далі д-р М. Лоза, — що Ви Пане Редакторе, знаєте про існування згаданої книжки, бо це була відповідь на редаговане Вами видання "Вальдшнепів" у Зальцбурзі". Авжеж знаю. І мав на цю тему з покійним Ласковцем (Л. Мосендз) довгу й гостру переписку. Але чи не здається д-ві М. Лозі, що користуватись саме цим джерелом, доводячи, що М. Хвильовий росіянин, рівнозначне з намаганням переконувати безбожника, що є Бог, користаючись з "Біблії для віруючих і невіруючих" Є. Ярославського?.. Я шанував і шаную Л. Мосендза, але в цьому питанні він виявив повне незнання підрадянської дійсности, тим більше йому не були доступні джерела. Бо знаю я добре, що ми всі, в т. ч. й Мосендз, мали в тій Австрії. Крім того, варто б задуматись, чому саме Мосендз такі й подібні речі підписував маловідомим псевдом М. Ласковець? Чи не тому, щоб не заважити була на своєму імені?...

Друге. Припустімо, я виголошу промову, у якій доводитиму, що д-р М. Лоза діяв на шкоду української нації, бо він з походження, скажемо, поляк. Що мої слухачі думатимуть (якщо вони мені повірять): що д-р М. Лоза поляк, чи українець?

Д-р М. Лоза пише: **"Заспокійтесь, — Хвильовий — українець і український письменник!"** Оце і все. Мені цього досить. Ніякі інші питання Вашої радіопрограми мене не цікавлять. Не згадував я її ніколи (крім кількох прихильних оголошень кілька років тому) і не буду згадувати й далі, бо кожен робить свою справу, як хоче і як уміє. Але коли Ви ще раз спробуєте когось з наших визначних культурних і політичних діячів — борців з російсько-комуністичною окупацією України — "передати" росіянам (чи навіть казати, що вони з походження росіяни), то я запротестую знову, бо вважаю, що такі методи партійно-регіонального "змагання" шкідливі українській визвольній справі.

Д-р М. Лоза в листі пише, що його вияснення мало бути передане радіом, але поскільки не вказав дати тієї передачі, то я її не чув. Вірю, що він свого слова дотримав. **П. Волиняк**

РЕДАКЦІЙНІ ВИПРАВЛЕННЯ

1. У ч. 56 на стор. 29-й, 1-ша шпальта, 3-й рядок знизу замість "совєтсків" треба читати **"соловєтсків"**. Перепрошую читачів за коректорський недогляд, що змінює зміст.

2. У ч. 55 на стор. 26 у запитанні до "Гомону України" я вказав, що "Робітні сили" М. Івченка були видані в 1932 р. Відкликаю цей запит — помилився. Два другі запити лишають моє обвинувачення в повній силі. Зокрема, що Аркадій Любченко був головою ВУСПП-у (Всеукраїнсько. Спілки Пролетарських Письменників). Коли доведете, що він таки був ним, то вже нічого не зроблю — перепрошусь... Але ви й не пробуєте того робити, то дозвольте заявити: ви, панове редактори "Гомону України", таки справжні наклепники... Та ще й на мертвих. А це не тільки негарно, а навіть гріх. А чому б вам — хоч раз у житті! — не визнати, що "ми звели наклеп на жертву російсько-німецьких окупантів, на великого українського патріота й письменника Аркадія Любченка, бо ми на нього маємо партійно-регіональний зуб?.."

Тоді з вами було б легше — і приємніше! — сперечатись: була б якась довіра до вас тоді.

П. Волиняк

ЧИ Ж СПРАВДІ ІҐНОРАЦІЯ?..

Пані д-р Марія Овчаренко в рецензії на мої читанки ("Світло", католицький журнал для українського народу, ч. 15, 15. 8. 1954 р., стор. 24-26), кількакратно повторює, що в моїх читанках **зіґноровано релігійну тематику.** Зокрема вона пише:

"На особливу увагу заслуговує оповідання П. Волиняка "Васильків лист", написане з великим хистом та мистецькою експресією, яке глибиною свого трагізму не завжди під силу кожній дитині. Попри те "Васильків лист" звертає увагу ще й тим, що **це єдине оповідання** (в читанці "Лани", П. В.), **в якому згадується Бог..."** (Підкр. моє. П. В.)

Мусів згаяти кілька годин, щоб перечитати всю читанку й перерахувати слово Бог у ній. Отже, **слова Бог і Христос, крім мого оповідання** "Васильків лист", у "Ланах" **вжито:** на стор. 20 — 2 рази, на стор. 28 — 5 разів, на стор. 29 — 1 раз, на стор. 30 — 1 раз, на стор. 35 — 1 раз, на стор. 41 — 1 раз, на стор. 52 — 2 рази, на стор. 54 — 2 рази, на стор. 55 — 8 разів, на стор. 64 — 4 рази, на стор. 78 — 4 рази, на стор. 79 — 7 разів, на стор. 80 — 10 разів, на стор. 82 — 1 раз, на стор. 83 — 1 раз, на стор. 90 — 1 раз, на стор. 94 — 1 раз. Отже, в супереч твердженню шановної рецензентки, **слово Бог пронизує всю ту "безбожну" Волинякову читанку наскрізь — від її початку до самого кінця.** Крім того в моєму оповіданні не просто собі "згадується Бог", як пише рецензентка, а Бог і молитва виступають у ньому, як **один з основних творчих компонентів,** яких неможливо відти вияти, бо тоді про його моя шановна рецензентка не могла б сказати, що воно "написане з великим хистом та мистецькою експресією".

Крім того слова релігійного й обрядового змісту вживаються: церква, манастир, Євангелія, чернець — стор. 27; манастир, перехрестився — стор. 30; вечірня, церква, Різдво, Святвечір, кутя, молитва, всенощна; гріх — стор. 52, 53, 54; Великдень, діяння апостолів, плащаниця, воскресіння, церква, паски, священик, молитва, відправа (у розумінні св. Літургія), свічки і т. д. — стор. 78-79; ризи — стор. 90 і т. д. Очевидно, що всього я не міг перерахувати.

Вважаю, що для літературної, а не релігійної читанки, релігійної тематики і виразів ніяк не мало, а може й забагато. Те саме і в інших читанках і в букварі: **вони всі пронизані релігійним змістом, мають відповідні ілюстрації.** Не думаю, що варто робити такий само обрахунок ще в трьох книжках: то займе час і місце.

Вважаю, що пані д-р **М. Овчаренко свідомо спричинила мені:**

1. Моральну шкоду, виставляючи мене перед кількома десятками тисяч читачів "Світла" безбожником,

що для редактора, а тим більше автора й видавця шкільних підручників є великою моральною плямою. Я поминаю гріх, який так легко й сміливо бере мій критик, обвинувачуючи справді глибоко віруючу людину — дозвольте цю справу знати краще від Вас! — в ігноруванні релігійної тематики, себто, в безбожництві.

2. Матеріяльну шкоду, зменшивши продаж моїх підручників, бо школи бояться їх вживати, як безбожницькі.

3. Стримала розвиток мого видавництва, бо, напр. читанку для 3-ї кляси мені не видрукували, не зважаючи на умову, яка була зроблена з друкарнею перед тим, поки в редакцію "Світла" прийшли Ви з Вашою рецензією. Можна припускати, що це вплив Вашої рецензії.

Отже, прошу пані д-р Марію Овчаренко **відкликати безпідставне обвинувачення мене на сторінках "Світла", бо в противному разі я подам до суду.** Стримуюсь від негайної передачі справи адвокатові тільки з поваги до оо. Василіян, видавців "Світла", у яких я протягом майже п'яти років друкую журнал і всі свої видання.

Думаю, що моєї "статистики", яка зроблена в "Ланах", вистачить для суду. На щастя я живу не в СРСР, а в Канаді, де оберегають честь людини і її підприємства. Маю докази, що Ви готуєте свої читанки, тому Ваше твердження ("**едине** оповідання, в якому згадується Бог") стане для суду ще переконливішим, а для читачів зрозуміліщим...

Не сперечаюсь з іншими Вашими обвинуваченнями, хоч легко довів би, що Вовчок і Стефаник у четвертій і п'ятій клясах не тільки допустимі, а й обов'язкові, що уривок з Б. Лепкого показує **не відступ, а початок наступу** (не поразку, а перемогу!) — Бога не боїтесь так читати твори, на які пишете рецензії?.. — моє оповідання "Васильків лист" дітям доступне (99% їх плачуть, читаючи, то значить розуміють. І не все ж їм реготати над "комічними" каміксами!), що П. Мирний — клясик української літератури і я мушу його твори дати в читанці, що Кармелюк не розбійник і бандит, як деякі часописи пишуть, а борець проти російського поневолення і т. д. і т. д.

Не сперечаюсь і не ображаюсь за це все. Хай пишуть усі хто тільки хоче, і що хоче: що я останній дурень, що я партач із партачів, що мої читанки взагалі не варт доброго слова, що в мене одна нога на півметра коротша від іншої, що я глухий і сліпий, але що я безбожник, російський прислужник, більшовик, ("чим горщик накипить, тим і пахне", як про мене люблять деякі часописи писати) — тут **буду боронитись судом.**

Ви мабуть не знаєте, що те число "Світла" приносили спеціяльно деяким моїм прихильникам, щоб показати, який то "злочинець" той Волиняк? А не всі ж матимуть можливість і бажання перераховувати слова

ВИМАГАЙТЕ!

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

„27" ВОВНЯНО-ЛЛЯНА СПІДНЯ БІЛИЗНА

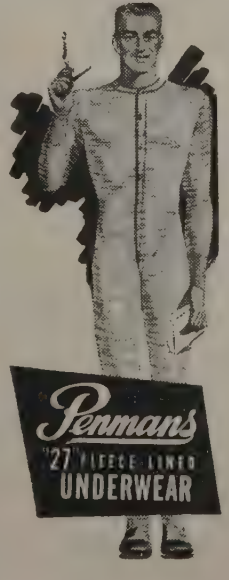

Зимова спідня білизна, неперевершена у своїй якості: найтепліша, найкраще носиться, має відповідну довжину. Скроєна так знаменито, що не перешкоджає в русі, а великий відсоток вовни в матеріялі, робить його дуже теплим. Вартість цієї білизни збільшує знаменита робота Пенман'а. Можна набути спідні сорочки та підштаники окремо, або одностайну білизну для хлопців та чоловіків.

ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

27-FO-4

З ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ ЛЮДСЬКЕ ТІЛО?

Людське тіло складається з маленьких клітин, які можна побачити лише при великому збільшенні у мікроскопі. Загальна кількість цих клітин становить близько 30 мільярдів, тобто майже в 15 раз більше, ніж усіх людей на світі.

Цю велику кількість клітин збирає і з'єднує кістяк, що складається з 222 кісток різного розміру.

У тілі людини близько п'яти літрів крові. Найголовнішою складовою частиною її є червоні кров'яні кульки, які розносять по всьому тілу поживні речовини й кисень. Одна червона кулька має в діяметрі близько семи з половиною тисячних міліметра. У п'яти літрах крові 25 мільярдів червоних кров'яних кульок. Червоні кров'яні кульки живуть від 21 до 28 днів. У тілі здорової людини нові кров'яні кульки виробляються в кістковому мозку, а переробляються і зникають в селезінці. За кожну секунду народжується і гине 10 мільйонів червоних кров'яних кульок.

Серце здорової людини б'ється в середньому 70 раз на хвилину, тобто 4.200 раз на годину і 100.800 раз на добу. При кожному битті серця вливається через клапани 100 грамів крові або 420 кілограмів за годину, а за добу 10 тонн! Так за життя людини, що прожила 70 років, серце переганяє 250.000 тонн крові. Серце немовляти б'ється 140, а серце птаха 160 раз на хвилину.

Легені людини складаються з дрібненьких комірок. Таких комірок в легенях близько 300 мільйонів. Коли б їх розрізати і розкласти на землі, вони зайняли б площу в 150 квадратних метрів, у 75 раз більшу, ніж площа всього людського тіла.

й вирази, як мусів робити я. Признаюсь, що робив те з сльозами на очах, бо й боляче і часу ж нема. Пригадав собі тоді М. Рильського, який раз написав, що в українському степу в серпні нема нічого, тільки "жовті стерні й синє небо". Його зразу ж обвинуватили в петлюрівщині, що він описує "замаскований петлюрівський жовтоблакитний прапор". Доведений до відчаю Рильський вигукнув: "Закликаю в свідки всіх редакторів світу, що в Україні в серпні жовті степи й синє небо!" Його більше не напастували... Чи, врешті, дадуть спокій і мені?..

Дякую за ті гарні оцінки моїх читанок, які, в супереч Вашому намірові, Ви таки зуміли зробити: правду важко заховати... Дякую також, що Ви вживаєте мої читанки в школі. І шкодую, що дехто приймає Вас за "східнячку" — це вносить ще більше гостроти...

А неправду таки прошу відкликати. **П. Волиняк**

Вш. Ів. Б-к, Нью Йорк, США. Місяців зотри тому Ви обвинуватили мене в тім, що я "по-шахрайськи пов'язав Юрія Яновського з Миколою Хвильовим". Мовляв, Ю. Яновський не міг мати нічого спільного з М. Хвильовим. Обвинувачення справді так "умотивоване", що на його не варт відповідати. Але знаючи, що є багато людей, які цих справ не розуміють, завдяки свідомій і пляновій дезорієнтації певних кіл, то просто з жалю до них даю відповідь і Вам.

Вибачте, що роблю це спізнено, бо такого цадика, як Ви, треба бити просто в лоб, себто дати доказ підписаний самим Ю. Яновським, а такої зброї я не мав досі. Всякі інші джерела, хайби й найавторитетніші, на Вас не вплинуть. Отже, прочитайте собі в цьому числі вірш Ю. Яновського "Порт", присвячений Миколі Хвильовому. Зверніть увагу на рядки:

Прийми мене на корабель,
Прийми, товаришу, за хліб!
Оце торбина. В ній і хмель,
І жменя рідної землі.

Як бачите, Ю. Яновський вважав М. Хвильового ка-

(Закінч. на 3-ій стор. обкладинки).

Чи ви хочете навчитися англійської або французької мови

Новоприбулі до Канади, що не мають змоги відвідувати курси мови та громадянства, можуть одержати безплатно матеріяли до самоосвіти, коли вишлють цю заяву до:

Canadian Citizenship Branch, West Block, Ottawa.

Виповність цю форму і вишліть до Відділу Канадійського Громадянства. Якщо шлете на цю адресу, то поштової марки на листа не ліпите.

Зазначіть, якої мови хочете вчитись:

Англійської ( ) французької ( )

Ваше ім'я та адреса (друком):

.....

.....

.....

ВІДДІЛ ГРОМАДЯНСТВА ТА ІМІҐРАЦІЇ

Дост. Й. В. Пікерсґілл,
Міністер

Лаваль Фортіє,
Віцеміністер

З НОВИХ ВИДАНЬ

Д-р Ілля Витанович: "КОСТЬ ПАНЬКІВСЬКИЙ" — ідеаліст громадської праці і віри у власні сили народу (15. IV. 1855 — 16. XI. 1915). Видання Товариства Українських Кооператорів, Нью Йорк, 1954, стор. 48.

Проф. д-р І. Витанович, відомий історик і дослідник нашого суспільного, а зокрема кооперативного життя, дав українському громадянству свою нову цінну працю — монографію про заслуженого і відомого колись по всій Україні громадського діяча, Костя Паньківського. Праця ця була готова до друку ще в 1939 р. і мала появитися в бібліотеці Товариства Українських Кооператорів у Львові, але війна й окупація західньоукраїнських земель більшовиками не дали можливости їй появитися.

Кость Паньківський — визначна постать нашого громадського життя на переломі XIX. і XX. століття. Він належав до того роду громадських працівників, що їх д-р Л. Мишуґа у вступнім слові називає "практичними ідеалістами", які ціле своє життя проводили на службі практичного громадського життя. Д-р Микола Шлемкевич у своїй соціяльній аналізі української інтеліґенції таких громадських працівників називає "порядними людьми", які тримають весь тягар громадської праці кожного народу, а нашого зокрема. Це ці "герої будня", які кожну громадську працю виконують радо, з приємністю як почесний і зовсім зрозумілий природній обов'язок: без ніяких претенсій на якесь особливе признання чи відзначення. Вони двигають на своїх плечах весь поступ поодиноких народів і цілого людства.

Автор, на основі приватних записок і листування Костя Паньківського, які зберігалися в архівах НТШ і "Центробанку" у Львові, та на основі спогадів Андрія Жука та інших його співробітників, змалював теплими словами сильветку цього заслуженого діяча. Книжка має такі розділи: Постать Костя Паньківського — загальна характеристика, його молодість і початок громадської роботи, виховна й книголюбна діяльність, взаємини з Наддніпрянщиною, Паньківський — філантроп і культурний меценат, праця в громадських установах, участь в українськім кооперативнім русі, думки й писання про кооперацію, Паньківський — царський в'язень, смерть і похорон у Києві та післяслово автора. У книжці маємо п'ять цікавих і оригінальних світлин із життя та праці К. Паньківського.

Книжка написана легко, цікаво і з ерудицією, читається легко, показуючи нам на прикладі Костя Паньківського, що може зробити для громади, для народу одна людина, коли вона має зрозуміння для громадських справ і коли вона не словами, а ділами любить свій нарід.

Український нарід мав і має багато таких громадських працівників як Кость Паньківський, які його двигнули в різних ділянках суспільного життя до того рівня, на якому він сьогодні стоїть. Перед молодим поколінням є завдання видати зпоміж себе нові кадри ідейних працівників, а тоді можемо бути певні за наше краще майбутнє. У книжці д-ра І. Витановича сучасне покоління громадських робітників знайде для себе гарний приклад наслідування. **Інж. Андрій Качор**

"МОЛОДЕ ЖИТТЯ", журнал пластового юнацтва, ч. 4 (115), вересень, 1953 р. стор. 8, редактор — Б. Кравців. Філядельфія, США.

Переглядаючи цей чепурно й на доброму папері видаваний журнал, читач може прийти до висновку, що поза Пластом та "моєю вужчою Батьківщиною" навіть сонце не світить: журнал вузько-організаційний і строго регіональний. А поскільки цей журнал є органом юнацької організації, то можна робити висновки, що й сама організація, — її праця, — стоїть на тих самих засадах.

Звертаю увагу на передову "Про казку пройдених доріг", у якій говориться: "В тереновій грі під час Зустрічі в Іст Четгем Ви вивели бій на Маківці, бій під Бродами і бій Української Повстанчої Армії" і все це стало "казкою Ваших пройдених доріг, запалюючи і підтримуючи в Ваших серцях вогонь любови до далекої Батьківщини, до її славного минулого." Отже, "далека Батьківщина" (не говориться "вужча" чи "ширша". П. В.) буде в уяві молодої української людини просвічуватись лише через три події і три географічні пункти: Маківка, Броди, УПА в Карпатах... Більше ж нічого не було і... не могло бути.

Дивує також обожнювання всього пластового: всі пластові назви (від пластового начальства починаючи й на пластовому казані кінчаючи!) пишуться з великої літери. Таке самозакохання тхне самоізольованістю, яка стоїть на грані організаційного сектанства.

У мові видання трапляється чимало грубих русизмів: около, слідувало та інші. Плекається спеціяльна "пластова мова", — напр., "мурові", — що дивним способом уподібнюється з жаргоном одеських босяків ("муровая дєвчонка"). Мене бере жах, що завтра знаменита пісенька "Здравствуй, моя Мурка" переробиться на пісню якоїсь нашої військової формації і замість

Ти зашухерила всю нашу маліну,
А тепєрь масліну получай! —

стоятимуть якісь патріотичні рядки.

Звичайно, що ця нотатка знову викличе обвинувачення мене, знову будуть писати, що Волиняк — "хуторянин-землячок", а ми ось які соборники, але все таки я вважаю своїм обов'язком звернути увагу, що не варто сьогодні впроваджувати відпродукцію громадян "вужчої Батьківщини". Не суперечу — відзначити ювілей УСС-усів можна і треба. Але не треба забувати пов'язувати цей ювілей таки з "ширшою Батьківщиною", а не обмежувати його виключно до "вужчої", бо тоді звузиться не тільки сам ювілей, а й славна військова формація. **П. Волиняк**

Всеволод Листвич, ХВИЛІ ШУКАЮТЬ БЕРЕГІВ, стор. 128, видавництво "Слово", Торонто, 1954, двокольорова обкладинка М. Дмитренка.

Катерина Антонович, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ ОДЯГ, практичні поради, взори, стор. 24, видання Організації Українок Канади ім. О. Бесарабової, Вінніпеґ, Канада, 1954. Обкладинка авторки.

Зміст: Вступні зауваження, український жіночий одяг, сорочка, пояс і щоденний одяг, плахта, запаска, чоботи, корсетка, вінок, крій сорочки, крій корсетки, взори до народнього одягу, чоловічі шаравари, п'яльці, наші традиції.

Українська Вільна Академія Наук, ШЕВЧЕНКО, річник третій, стор. 43. Нью Йорк, 1954.

ВІРА І ЗНАННЯ, праці Науково-богословського Інституту УПЦ в ЗДА, т. І. за редакцією проф. П. Ковалева, стор. 140, видання Науково-Богословського Інституту УПЦ в ЗДА.

В цьому солідному збірникові вміщено цілий ряд цікавих статтей визначних наших вчених: Дмитро Чижевський — Початки і кінці нових ідеологічних епох, В. Щербаківський — Дещо про українську дерев'яну церкву, В. Січинськийя — Перша друкована українська книга. Євангелія Тяпинського 1562 року, П. Ковалів — Чин проскомідії за служебниками X-XII сторіччя, О. Оглоблин — До питання про джерела "Історії Русов" у справах церковних, та чимало інших цікавих матеріялів, в т. ч. й хроніка, вісті з життя церков світу, рецензії, біографія, некрологи та інше.

Видання цікаве, гарно технічно виконане. Нема сумніву, що сьогодні це одне з якісніших наших церковних видань. Тому з прикрістю відзначаємо пісну й нудну обкладинку, яка ніяк не йде впарі з якістю самого видання (технічною й змістовою), дивуємось також, як проф. П. Ковалів — один з наших мовознавців — так легко йде на порушення норм української мови (напр. ЗДА замість США). Правописний словник зобов'язує навіть і професорів мовознавства...

ГОЛОС СПАСИТЕЛЯ, релігійний місячник, стор. 64, ч. 9, вересень 1954 р., видання оо. Редемптористів, Йорктон, Саск., Канада.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА, орган державницької думки, ч. 7-8, 1954 р., редакція Т. Лапичака, Чікаго, США.

МЕТА (орган ЦК УНДС), ч. 5 (9), серпень, 1954 р., стор. 16, Мюнхен, Німеччина.

СМОЛОСКИП, журнал української молоді, чч. 7-8, 1954 р., стор. 12, Париж, Франція.

РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ, бюлетень Зарева, квартальник, стор. 48, ч. 1 (12), 1954; Кливленд, Огайо, США.

(Закінчення з 31 стор.)

пітаном української літератури, своїм старшим братом, просив його опіки. За свій пашпорт, який єдиний міг важити для М. Хвильового, Ю. Яновський вважав торбину своїх творів, у яких були: хміль і сила рідної землі.

І два запитання до Вас: 1. Чи Ви думали коли про причини Вашої ненависти до всього українського? 2. Чи Ви ще всилі послухати заклику М. Хвильового і вчитись, а тоді вже пробувати забирати голос у питаннях політики, літератури й мистецтва? Зробіть це, тоді позбавите редакторів таких листів, від яких стає моторошно просто. А наша нація матиме одною людиною більше. А це буде справді реальним осягом.

П. Волиняк

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Яворський С., Вест Райд, Австралія	2
Лисенко І., Торонто	1
Середюк П., Віллявуд, Австралія	1
Гурський А., Торонто	1
Міщенко Євгенія, Джеймставн, США	1
Лека Мелетій, Торонто	1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

Лагодюк В., Чікаго, США	2.55
Гузів Дмитро, Ніагара Фалс, Канада	2.00
Літвінова Є., Торонто	2.00

Сердечно дякуємо всім поширювачам журналу й жертводавцям. Просимо всіх інших наших читачів не забувати про поширення журналу, про його розвиток.

Редакція

ЗАКОРДОННА ДЕЛЕГАЦІЯ

(Продовж. з стор. 16-ої).

ти без перерви цілий день, голова вирішив обмежити час промови кожного промовця. Але коли він подав цю думку під увагу зборів, серед присутніх вибухло повстання. Всі нараз закричали:

— Свобода слова! Де свобода слова?

Голова напружив усі сили свого горла, закликаючи людей до порядку, але крики не вщухли. Голова стукав кулаком об стіл, махав обома руками, пробував рвати на собі волосся, але нічого з того не вийшло. Так схвилювала всіх вістка про продаж пшениці!

(Кінець у наступному числі).

ЗЕМЛЯНИЙ ЗАЄЦЬ

Чи знаєте ви звірка, задні лапи якого в чотири рази довші за передні? При такому запитанні здебільшого згадують кенгуру, що живе в Австралії.

Але виявляється, що в багатьох районах України, особливо по степах, є звірок, зовні подібний до маленького кенгуру. Це невеличкий гризун — так званий земляний заєць.

Зовнішній вигляд його дуже оригінальний. Довжина тіла в середньому дорівнює 250 мм., а хвіст — завдовжки до 300 мм. Хутро сіро-піщаного кольору. Вуха земляного зайця великі.

Земляний заєць веде нічний спосіб життя. Весь день він відсиджується у своїй нірці, а коли сонце схилиться до обрію, спаде спека і на землю ляжуть довгі тіні від дерев, звірок виходить на поверхню землі. Присівши біля своєї нірки на задні лапи і спершись для зручності ще й хвостом, він уважно озирається навкруги. Коли нічого підозрілого нема, заєць, незграбно згорбившись, опускається на коротенькі передні лапки й робить кілька кроків. Тоді відразу стає помітна його непристосованість до пересування на чотирьох лапах.

І, справді, ось звірок вже випростався і легенькими стрибками на задніх лапах попрямував до якоїсь рослинки. Добравшись до неї, він передніми лапами нагинає листки й поквапливо гризе їх гострими різцями.

Над степом ліг спокійний вечір. Перестають сюрчати коники. На темному тлі неба з'являються зірки. У тиші далеко почувся шум автомашини. Миттю заєць кинувся втікати. Великими, метровими стрибками він мчить з неймовірною швидкістю, немов пружний м'ячик проскакує по ламаній лінії і, збочивши з дороги, зникає в темряві. Довгий хвіст звірка має на кінці сплюснуту китицю волосся. При швидкому бігу він відіграє ролю рівноважника, допомагаючи земляному зайцеві зберігати рівновагу, коли він різко повертається.

Рятуючись від переслідувань, звірок розвиває інколи швидкість понад 40 км на годину, причому рухається не по прямій лінії, як більшість тварин, а зигзагами, щоразу, ніби рикошетом відскакуючи від якихось невидимих перепон. Це рятує земляного зайця від різних наземних хижаків.

Свої нори він риє на цілині, на придорожніх смугах та інших неораних землях.

Земляні зайці діяльні тільки теплої пори року. Восени вони дуже гладшають, і вага їх у цей час збільшується майже на дві третини, порівнюючи з весною. Забравшись з початком холодів у глибокі нори, земляний заєць впадає у зимову сплячку, у якій проводить чотири-п'ять місяців.

Робочі шкарпетки

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

Носки та п'ятки зміцнені НАЙЛОНОМ

Купуючи їх, Ви маєте кращу якість, більше вдоволення, довше їх носите. Тривалі робочі шкарпетки фірми Пенманс можете набути в різних якостях та різного виконання для всякої нагоди.

Penmans WORK SOCKS

ТЕЖ СПІДНЯ ТА ВЕРХНЯ БІЛИЗНА. ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

WS-11-4

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
Телефон: EM 8-9228

КУПУЙТЕ! ПРОДАВАЙТЕ!

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості за посередництвом найбільшого в Онтаріо українського бюра посередництва

R TESLIA — Real Estate

Бюра в Торонті:

863 Bloor St. W., OL 7525

575 Queen St. W. EM 8-2646

2390 Bloor St. (коло Jane St.) MU 8111

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East, (Ріг Майн)

Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекурацію авт тощо.

Обслуга чесна, скора, фахова!

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ СТРАВНІШИЙ ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont. Телефон: LL 0175